

ESTRATÈGIES D'ENSENYAMENT – APRENTATGE PER A ALUMNES AMB BARRERES PER A L'APRENTATGE DINS LES ESCOLES INCLUSIVES

Treball de Final de Grau en Mestre d'Educació Infantil

Clàudia Garcia Reyes

Paula Molina Cuadros

4t curs (2015 – 2016)

Tutor: Jaume Carbonell Sebarroja

Grau en Mestre d'Educació Infantil

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic. Universitat Central de Catalunya

Maig de 2016

“ Moltes de les conductes que en dieu alterades són maneres de fer front al món des de la meva manera especial de ser i percebre. Fes un esforç per comprendre'm! ”

A. Rivière (1996)

Resum

En l'actualitat molts dels infants amb Trastorn Espectre Autista (TEA) gaudeixen d'una escolarització ordinària. És per això que en aquesta recerca volem conèixer quines són les estratègies d'ensenyament - aprenentatge òptimes per tal de poder treballar amb infants autistes dins les aules. A partir dels instruments de recollida de dades documental i de les entrevistes, podem saber que amb un bon ús d'aquestes estratègies els infants augmenten el seu rendiment i les seves capacitats. És per això que podem concloure dient que la millor manera d'actuar amb aquests infants és anticipant-los tot el que faran durant el dia, utilitzar una rutina molt marcada i fer servir materials visuals.

Paraules clau: inclusió, Trastorn de l'Espectre Autista (TEA), estratègies, ensenyament - aprenentatge, escola ordinària, rutines.

Abstract

Nowadays, most of children with Autism Spectrum Disorder (ASD) benefit from regular scholaritization. For this reason, the main aim of this research project is to explore the ideal teaching - learning strategies for autistic children. Documental data collection and interviews have shown that with an optimal us of these strategies, autistic children develop better both their efficiency and capacities. Therefore, we can conclude that the best way to work with autistic children is to anticipate them their daily routine which has to be very carefully delimited and to use visuals as a support.

Agraïments:

A la mare del S. per les ganes, interès i ajuda que ens ha aportat envers el nostre treball.

A totes les persones que ens ha prestat el seu temps a l'hora de realitzar les entrevistes.

Al Jaume, tutor del nostre treball pel seu suport i els seus consells.

A la Paula, la meva companya de treball, gràcies per animar-me cada dia a seguir endavant amb la nostra tasca.

A la Clàudia, per la seva predisposició i constància.

Índex

1. Introducció	7
2. Marc teòric	9
2.1. L'Educació Inclusiva	9
2.1.1. Orígens	9
2.1.2. L'Educació Inclusiva: un dret humà	10
2.1.3. La promoció de les aules inclusives	10
2.1.4. Una escola ideal per viure i conviure	11
2.2. L'autisme	13
2.2.1. Definició	13
2.2.2. Tipologies	13
2.2.3. Nivells de gravetat del TEA	14
2.2.4. Les taxes d'autisme	15
2.3. El TEA dins les aules ordinàries	15
2.3.1. Educació Inclusiva i TEA	15
2.3.2. La influència del TEA en l'àmbit educatiu	16
2.3.3. Intervenció i estratègies educatives dins les aules	17
2.3.4. La nostra actuació	18
2.3.5. Les condicions del context i de l'aula	19
2.3.6. Com facilitar la socialització dins l'aula	20
2.3.7. La importància del treball en equip	20
2.4. Prioritats educatives a l'etapa d'infantil	21
2.5. Materials per treballar amb infants amb TEA	22
2.5.1. El mètode Denver	22
2.5.2. Sistema PECS	23
2.5.3. El mètode TEACCH	24
2.5.4. Social Stories	25
2.5.5. La integració sensorial	26
2.5.6. Estratègies visuals	27

3. Metodologia	29
3.1. Instruments	29
3.1.1. L'entrevista	29
3.1.2. Recollida de dades documental	30
4. Part pràctica	32
4.1. Presentació de les entrevistes	32
4.2. Anàlisi de les entrevistes	36
4.3. Diari de camp	49
5. Conclusions finals	51
6. Bibliografia	53
7. Webgrafia	54
8. Annexos	55
Annex 1. Entrevistes	56
Annex 2. Diari de camp	77
Annex 3. Activitats per infants amb TEA a l'escola	80

1.Introducció

El treball que volem portar a terme tracta de com conèixer les estratègies i aspectes pedagògics que es necessiten per incloure infants amb Necessitats Educatives Especials (NEE) com per exemple l'autisme, dins de centres d'escolarització ordinària. Els motius pels quals hem escollit realitzar aquest Treball de Final de Grau (TFG) sobre l'autisme és pel nostre interès a aprofundir de com els centres ordinaris apliquen un model inclusiu. La integració a l'escola ordinària dels infants afectats per aquest trastorn és possible i beneficiosa, sempre i quan existeixin les intervencions, acompanyaments i estratègies adequades, les quals no sempre les tenim a l'abast, però tot i així la integració d'aquests infants a les escoles ordinàries és possible.

A més, el nostre gran interès per investigar sobre l'autisme ens va portar a prendre la decisió d'elaborar una recerca sobre aquest tema, igual com totes les assignatures que hem realitzat que fan referència a aquest àmbit. És per aquest motiu que vam trobar interessant ajuntar tots els nostres interessos per fer front a aquest treball, ja que considerem que la millor manera perquè sorgeixin nous coneixements, els quals creiem que ens podran ser útils com a futures mestres, és poder elaborar un treball partint dels mateixos interessos i inquietuds.

Per tal d'elaborar aquesta recerca, en vam marcar una sèrie d'objectius a assolir, aquests són els següents:

- Conèixer el marc teòric actual de l'autisme.
- Familiaritzar-nos amb les diferents estratègies d'ensenyament – aprenentatge que s'utilitzen amb els infants que presenten un cas de TEA.
- Realitzar una proposta d'intervenció per tal de treballar amb un infant que presenta aquest trastorn a l'aula ordinària.

Per tal d'elaborar aquest treball hem realitzat una recerca d'informació dels referents teòrics que parlen sobre el tema de l'autisme a l'Educació Infantil i sobre la inclusió. En primer lloc hem explicat els orígens de la inclusió i els fonaments de l'Educació Inclusiva.

A partir d'aquí, introduïrem la definició d'autisme i explicarem en què consisteix. Seguidament exposarem com es treballa l'autisme dins les aules ordinàries d'una escola inclusiva.

A continuació farem referència a les diferents estratègies que podem utilitzar dins una aula per tal de treballar amb nens i nenes que presenten un cas d'autisme i també presentarem una sèrie de materials específics que s'utilitzen dins aquestes escoles.

Pel que fa a la part pràctica, vam decidir realitzar una sèrie d'entrevistes, les quals han anat destinades a especialistes sobre l'autisme, a una família que té un infant amb un cas de Trastorn de l'Espectre Autista (TEA) i també a mestres que ho experimenten a través d'un infant proper.

En l'últim apartat realitzarem un buidatge de les diferents entrevistes i a continuació, s'exposaran les conclusions obtingudes després de tota la recerca.

2. Marc teòric

2.1. L'Educació Inclusiva

2.1.1. Orígens

Una escuela que quiere dar una respuesta educativa acorde a las necesidades de su alumnado, deberá desarrollar nuevas respuestas didácticas que estimulen i fomenten la participación de todos los alumnos (...). (Arnaiz, 2003: 135)

A mitjans dels anys vuitanta i principis dels noranta, s'inicia un moviment, dins un context internacional, promogut per professionals, pares amb infants amb Necessitats Educatives Especials (NEE) que lluiten perquè la idea d'Educació Especial canviï, és a dir, que els infants que necessiten satisfer unes necessitats més específiques, no se'ls exclouï de les escoles ordinàries sinó que formin part d'aquestes.

Un pas previ a la inclusió va ser el moviment iniciat als Estats Units, anomenat "Regular Education Initiative (REI)", el qual tenia com a objectiu la inclusió a les escoles ordinàries dels infants amb alguna discapacitat. Els màxims potenciadors d'aquest moviment van ser Stainback i Stainback, Reynolds i Wang i Walberg, els quals plantegen la unificació de l'Educació Especial i l'ordinària.

Tenint en compte les diferents conferències i convencions celebrades per tal de promoure l'Educació Inclusiva, cal destacar la *Conferència Mundial sobre Necessitats Educatives Especials*, realitzada l'any 1994, molt significativa pel fet de ser la més dedicada en contribuir a la promoció de l'Educació Inclusiva a tot el món.

2.1.2. L'Educació Inclusiva: un dret humà

Article 26

1. *Tota persona té dret a l'educació(...).*
2. *L'educació tendirà al ple desenvolupament de la personalitat humana i a l'enfortiment del respecte als drets humans i a les llibertats fonamentals; promourà la comprensió, la tolerància i l'amistat entre totes les nacions i grups ètnics o religiosos, i fomentará les activitats de les Nacions Unides per al manteniment de la pau. (Declaració Universal dels Drets Humans, 1948)*

Aquest article recollit dins la *Declaració Universal dels Drets Humans* creiem que resumeix el concepte d'inclusió, és a dir, defensar una societat igualitària i lliure d'oportunitats.

2.1.3. La promoció de les aules inclusives

Existeixen una sèrie de passos per tal de promoure les comunitats inclusives d'escola i d'aula (Stainback i Stainback, 1999). Caldria destacar els següents:

- **El compromís del tutor o tutora:** el mestre és qui ha d'incloure i acceptar a aquests infants que han estat exclosos. Els ha de valorar i donar-los el mateix dret que els altres nens i nenes. És quan el mestre deixa de valorar a aquests alumnes quan hi ha risc per a aconseguir una inclusió òptima. També seria important que aquests mestres es documentin, s'informin i coneguin que és la inclusió, ja que han d'entendre els avantatges que té i el que és profitós d'aquesta.
- **Fer ús de l'educació especial:** tots els mestres que han estat professionals dins escoles d'educació especial poden convertir-se en tutors d'aula de centres ordinaris. Tots els recursos que han utilitzat anteriorment dins aquestes escoles poden ser molt útils dins una aula ordinària.

Els professionals encarregats dels infants que presenten necessitats educatives especials (psicòlegs, logopedes, fisioterapeutes, etc.) han de formar un equip per tal de poder aportar tots els seus coneixements i unir-los, d'aquesta manera els nens i nenes tindran la majoria de les seves necessitats cobertes.

- **Crear un grup per treballar l'educació inclusiva:** aquest grup hauria d'estar format per mestres, alumnes, pares, assessors, administratius i especialistes. Totes aquestes persones, serien les encarregades de defensar la inclusió plena i a la vegada ajudar a tothom que estigui relacionat amb l'escola a entendre com és una comunitat inclusiva. Caldria que aquest grup de professionals, s'encarregués de fer recerques d'informació bàsica relacionada amb el tema i més endavant posar-ho tot en comú. També seria necessari organitzar xerrades amb famílies i persones relacionades amb l'escola per tal d'informar-los quina és la seva tasca i com es pot dur a terme una possible escola inclusiva. És molt important que es marquin una sèrie d'objectius i un cop acabades totes les tasques comprovar si aquests s'han pogut assolir.

2.1.4. Una escola ideal per viure i conviure

Segons Stainback, els principals trets de com hauria de ser una escola inclusiva són els següents:

- **L'escola ha de celebrar la diversitat**, s'han de tenir en compte les diferències individuals. (...) *en la diversitat s'hi donen les millors oportunitats per aprendre.* (Pujolàs, 2003: 31)
- **S'ha de poder gaudir tot aprenent: a l'escola tothom s'hi ha de trobar bé i segur**, anar a l'escola hauria de ser una satisfacció, una aventura en la qual tots poden aprendre.

- **Hauria de ser el lloc on van els estudiants a treballar junts per aprendre, tot ajudant-se els uns als altres i fruit d'aquesta experiència.** (Pujolàs, 2003: 31) A l'escola tothom ha de sentir-s'hi segur i tots han d'estar disposats a donar suport i ajuda als que ho necessiten.

- **L'escola ha d'estar basada en una política d'igualtat.** *L'escola ha de tenir lloc per a tots els seus membres: tothom hi ha de ser benvingut (...) Aquesta escola s'ha de basar en principis igualitaris (...) Això no vol pas dir que s'hagi de tractar a tothom igual, s'ha de tractar tothom igual de bé, en funció precisament de les diferències.* (Pujolàs, 2003:33)

- **L'escola ha de comptar amb professors que facilitin l'aprenentatge,** el repte dels mestres i els professors és satisfer les necessitats educatives de tots els alumnes, a través d'experiències d'aprenentatge dinàmiques i motivadores.

- **L'escola ha de preparar per a la cooperació i no per a la competició,** és important el treball individual dins l'escola, però aquesta també ha de responsabilitzar-se a què l'alumnat comparteixi i cooperi amb els altres.

2.2. L'AUTISME

2.2.1. Definició

L'autisme és un trastorn del neurodesenvolupament el qual es caracteritza per una sèrie de deficiències en la comunicació i interacció socials en diversos contextos (anomalies en el contacte visual, dificultats en la comprensió, etc.). També es desenvolupen una sèrie de patrons de comportament restrictius i repetitius (moviments estereotipats, alteracions davant estímuls sensorials, etc.).

Els primers símptomes es reconeixen normalment durant el segon any de vida, entre el 12 i 24 mesos, els quals impliquen un retràs en el desenvolupament de llenguatge, falta d'interès social, patrons de joc estranys i patrons de comunicació inusuals. En alguns casos es poden observar abans dels 12 mesos si l'afectació en el desenvolupament és greu o és més tard dels 24 mesos si són símptomes més subtils. Els TEA es diagnostica quatre vegades més freqüentment en nens que no pas en nenes.

2.2.2. Tipologies

Les manifestacions d'aquest trastorn varien segons la gravetat en l'afecció autista, el nivell de desenvolupament i l'edat cronològica. El TEA inclou trastorns com ara l'autisme infantil, l'autisme d'alt funcionament, trastorn generalitzat del desenvolupament no específic, trastorn desintegratiu de la infància i Síndrome d'Asperger.

2.2.3. Nivells de gravetat del TEA

Segons el manual DSM – V (2014: 52) existeixen tres graus diferents de gravetat que caracteritzen aquest trastorn:

Nivell de gravetat	Comunicació social	Comportaments restringits i repetitius
Grau 3 "Necessita ajuda molt notable"	Les deficiències greus de les aptituds de comunicació social, verbal i no verbal, causen alteracions greus del funcionament, un inici molt limitat de les interaccions socials i una resposta mínima a l'obertura social de les altres persones.	La inflexibilitat del comportament, l'extrema dificultat per fer front als canvis i els altres comportaments restringits/repetitius interfereixen notablement amb el funcionament en tots els àmbits. Ansietat intensa/dificultat per canviar el focus de l'acció.
Grau 2 "Necessita ajuda notable"	Deficiències notables en les aptituds de comunicació social verbal i no verbal; problemes socials obvis fins i tot amb ajuda in situ; inici limitat d'interaccions socials, i respostes reduïdes o anormals a l'obertura social d'altres persones.	La inflexibilitat del comportament, la dificultat per fer front als canvis i els altres comportaments restringits/repetitius resulten amb freqüència evident per a l'observador i interfereixen amb el funcionament en diversos contextos. Ansietat i/o dificultat per canviar el focus de l'acció.
Grau 1 "Necessita ajuda"	Sense ajuda in situ. Dificultat per iniciar interaccions socials i exemples clars de respostes atípiques o insatisfactòries a l'obertura social i a les altres persones. Pot semblar que té poc interès en les interaccions socials.	La inflexibilitat del comportament causa una interferència significativa amb el funcionament en un o més contextos. Dificultat per alternar activitats. Els problemes d'organització i de planificació dificulten l'autonomia.

Figura 1: Nivells de gravetat del trastorn de l'espectre autista (DSM-V)

2.2.4. Les taxes d'autisme

La prevalença del TEA segons els DSM-V, s'estima que és al voltant de l' 1% de la població, afectant tant a la població infantil com a l'adult, ja que el trastorn afecta dins la persona durant tot el cicle vital. D'aquesta manera, a Europa es troben al voltant de cinc milions de persones afectades amb autisme.

Es donen casos amb més freqüència als homes que a les dones, en una proporció d'una dona per cada quatre homes. Aquesta relació varia segons el grau de discapacitat intel·lectual. Les persones afectades amb una Síndrome d'Asperger en relació als homes i a les dones és de vuit a un. Fent referència al Síndrome de Rett afecta gairebé sempre a les dones. El trastorn desintegratiu infantil és igual tant per dones com per homes.

Aquest increment del nombre de persones afectades, tant es pot explicar per la millora en el diagnòstic, que ha fet aflorar nous casos no diagnosticats anteriorment, com per un possible augment del nombre d'afectats i canvis en els criteris diagnòstics en el manual DSM – V.

2.3. EL TEA DINS LES ESCOLES ORDINÀRIES

2.3.1. Educació Inclusiva i TEA

La educación inclusiva ofrece a todos los alumnos, sin distinción, la oportunidad de continuar siendo miembros de la clase ordinaria para poder aprender dentro del aula con los compañeros de su grupo. Si en la escuela no juegan a la pelota con los demás, difícilmente podran aprender a jugar con ellos (...) No debemos perder de vista que las situaciones educativas y sociales ens las que nuestro alumnado participa determinan, sobremanera, el desarrollo de sus distintas capacidades y sus posibilidades de adaptación e integración futura en la sociedad. (Hortal, 2011:12)

Dins les escoles s'han de tenir en compte les necessitats educatives de tots els infants. Si algun alumne pateix alguna discapacitat o alguna dificultat, aquests no són cap excepció, ja que tenen les mateixes necessitats que la resta dels alumnes. Necessiten jugar, sentir-se estimats, valorats, acceptats amb les seves virtuts i els seus defectes, etc.

Centrant-nos en els infants diagnosticats amb TEA, des de l'escola s'ha de procurar que se sentin integrats dins la societat, per tal que en un futur siguin un més d'aquesta, sense tenir en compte les seves diferències. Dins l'escola s'han de portar a terme situacions regulars i quotidianes amb la resta de companys i companyes per aprendre a interactuar amb aquests, d'aquesta manera els infants que no pateixen aquest trastorn, podrien arribar a comprendre quines són les necessitats que tenen els infants amb TEA. El fet que aquests infants comparteixen aula i vivències, és important perquè es complementin els uns amb els altres, és a dir, aprenen valors i models mútuament.

La mayoría de los prejuicios que existen acerca de los alumnos que son <<distintos>> aparecen por falta de conocimiento sobre sus posibilidades, debido a estereotipos e ideas preconcebidas que muy a menudo tienen poco que ver con la realidad. (Hortal, 2011:12)

2.3.2. La influència del TEA en l'àmbit educatiu

El treball en equip entre mestres i professionals en educació especial és indispensable, ja que els coneixements de tots dos es complementen i així ajuden i milloren en el desenvolupament d'aquests infants.

Actualment es té molt més en compte la part més clínica de les discapacitats, i d'aquesta manera queda en segon pla el paper del mestre tot provocant una inseguretats en aquest i a la vegada la incapacitat d'afrontar l'educació d'aquests alumnes "especials".

El fet que aquests mestres tinguin aquest sentiment de por i d'inseguretat, fa que infants amb possibles casos de TEA o amb alguna discapacitat, no es desenvolupin correctament dins les aules ordinàries i a la vegada, fa que els mestres no siguin capaços d'intervenir, tot creant un ambient poc favorable per a aquests alumnes.

Per tal que no sorgeixin aquestes pors i inseguretats, cal que hi hagi una col·laboració entre professionals i tutors, treballant en equip, compartint els mateixos objectius i fomentant la comunicació entre ells.

El rol del mestre/tutor ha de ser igual per a tot a l'alumnat, incloent-hi als alumnes amb alguna necessitat educativa especial, no els pot excloure, ja que aquests alumnes han d'aprendre i participar en el marc ordinari.

2.3.3. Intervenció i estratègies educatives dins les aules

(...) la persona es primero, y ante todo, persona, y su trastorno no es lo que la define, sino una característica, a veces esencial, de su persona, pero no lo que la etiqueta. (Hortal, 2011:65) citat per altres autors (nom) dins el llibre.

Sabem que els infants que presenten TEA tenen algunes necessitats diferents, però en cap cas els hem de considerar autistes, sinó infants.

Per tal d'establir una bona intervenció educativa amb infants amb casos d'autisme, cal tenir en compte diferents aspectes resumits en el següent quadre de text:

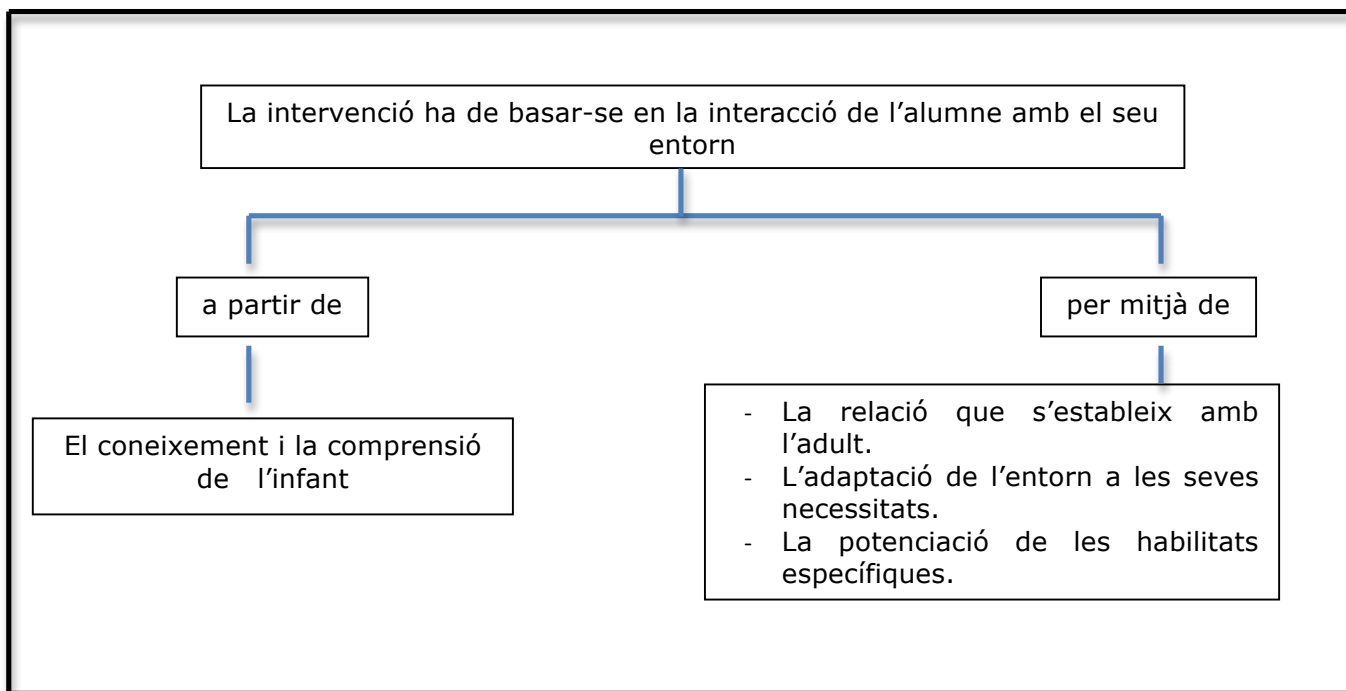

Figura 2: Fundamentació de la intervenció educativa

2.3.4. La nostra actuació

És imprescindible el fet d'entendre com pensen i com se senten els infants i a la vegada poder observar com aquests pensaments i sentiments es converteixen en comportaments poc habituals. La nostra tasca és doncs, ajudar-los a adaptar-se a les exigències del seu entorn. Rivière, 1997, va redactar una sèrie de demandes que ens podrien fer els infants amb TEA, per tal d'entendre com pensen, alguns exemples són aquests:

- *Ayúdame a comprender. Organiza mi mundo y facilítame que anticipe lo que va a suceder. Dame orden, estructura y no caos.*
- *[...].Respeta mi ritmo. Siempre podrás relacionarte conmigo si entiendes cuáles son mis necesidades y mi modo especial de ver la realidad.*
- *No me hables demasiado , ni demasiado deprisa. [...]*
- *No me invadas excesivamente. A veces las personas sois demasiado imprevisibles, demasiado ruidosas, demasiado estimulantes. Respeta las distancias que necesito, per sin dejarme solo.*
- *No solo soy autista. También soy un niño, un adolescente, o un adulto [...] És más lo que compartimos que lo que nos separa.*

Fent referència a la relació infant – adult, hem de tenir en compte les dificultats que aquests nens i nenes tenen per relacionar-se i comunicar-se, és per això que el mestre ha de buscar espais adients per fomentar aquesta relació, on pugui entendre i escoltar el que li passa o el que sent l'infant en aquell moment i sobretot respectant-lo, d'aquesta manera s'anirà creant un vincle que ajudarà al nen o nena a tenir més seguretat i confiança, la qual cosa ens ajudarà a conèixer més bé a aquests infants i saber quines són les seves necessitats, interessos i motivacions.

2.3.5. Les condicions del context i de l'aula

L'aula és el millor espai de l'escola per a treballar les relacions socials entre els alumnes, aquesta podem adaptar-la a les necessitats de tots els infants afavorint un entorn segur.

Algunes propostes per tal d'estructurar l'aula de tal manera que sigui adient per aquests alumnes són les següents:

- Establir rutines diàries molt clares, aquestes ajuden a organitzar als infants.
- Habilitar zones de l'aula per tal de treballar en petits grups.
- Repartir diferents elements visuals per l'aula, per tal de facilitar la comprensió dels infants.

- Utilitzar material d'estructuració del temps, per exemple un calendar, que puguin facilitar l'anticipació i la introducció de canvis.
- La durada de les activitats ha de ser flexible.
- Disposar d'un punt d'ajuda dins l'aula per tal que si en algun moment necessiten desconnectar o tranquil·litzar-se puguin accedir-hi lliurement.
- En algun moment de la setmana l'infant esculli el que vol fer.

2.3.6. Com facilitar la socialització dins l'aula

Algunes de les estratègies per tal de crear un ambient on es proporcioni una interacció entre els companys són les següents:

- Organitzar activitats en petits grups que facilitin la interacció. El temps de permanència anirà augmentant a poc a poc.
- Un alumne de l'aula serà l'encarregat de guiar a l'infant amb TEA i d'ajudar-lo en les relacions socials.
- Fomentar activitats col·lectives.
- Tenir en compte els punts més forts dels infants amb autisme.

2.3.7. La importància del treball en equip

Treballar amb aquests infants necessita molta atenció i molta implicació, és per això que és important que no només sigui el tutor qui interaccioni amb l'infant, sinó que també ho han de fer altres professionals, com per exemple mestres d'educació especial o vetlladores. Tots ells, juntament amb el tutor de l'aula, podran aportar diferents punts de vista sobre aquests nens i nenes i marcar-se i compartir una sèrie d'objectius.

La tasca de les vetlladores o mestres auxiliars és molt important, ja que ajudarà al tutor o tutora de l'aula a poder centrar-se més amb la resta d'alumnes i a la vegada, la mestra d'ajuda fomentarà la participació de l'infant amb les activitats que es vagin desenvolupant dins l'aula. Aquesta mestra vetlladora ajudarà a l'infant a interactuar amb la resta de companys i l'ajudarà a comprendre el que està passant dins l'aula.

2.4. PRIORITATS EDUCATIVES A L'ETAPA D'INFANTIL

Aquesta és l'etapa més important per al desenvolupament de l'infant, és per això que és quan ens adonem que aquests infants presenten algunes de les seves primeres dificultats, relacionades, sobretot en l'àmbit de les relacions socials. A més, s'acaben d'incorporar al món escolar, mestres i professionals encara no els coneixen i algunes famílies arriben a l'escola sense un diagnòstic concret. Per això apareixen certes conductes problemàtiques que requereixen una persona de suport dins l'aula, per tal d'atendre molt millor les seves necessitats. Dins l'etapa d'infantil, la nostra prioritat ha de ser despertar l'interès d'aquests infants per a les persones, millorant les relacions i la comunicació, també són molt importants hàbits i rutines, les quals són imprescindibles per als infants amb TEA, les quals els ajuden molt a organitzar-se dins dels espais i a situar-se segons el moment. Segons (Hortal, 2011) algunes activitats recomanades per a aquesta etapa, destaca la importància del joc. És molt important que els infants juguin i descobreixen a partir del joc lliure.

2.5. MATERIALS PER TREBALLAR AMB INFANTS AMB TEA

2.5.1 El mètode Denver

El Denver (ESDM) és un programa d'intervenció primerenca integral per a nens amb autisme, que comprèn les edats de 12 a 48 mesos. Tot i això, es pot utilitzar per a nens més grans però que hagin de desenvolupar habilitats en els mateixos àmbits: socials, de comunicació, cognició, motricitat, etc. El programa inclou un pla d'intervenció i de desenvolupament que defineix les fites que s'han d'assolir en un moment donat i un conjunt de procediments d'ensenyament. Les seves característiques principals són les següents:

- Estratègies d'anàlisi aplicat de la conducta, implementada en entorns naturals.
- Té una base evolutiva en el desenvolupament dels infants neurotípics.
- Gran participació dels pares en la intervenció.
- Es centra en l'intercanvi interpersonal i l'afecte positiu.
- Compromís compartit amb les activitats conjuntes.
- Llenguatge i comunicació s'ensenyen dins d'una relació positiva, basada en l'afecte.

2.5.2 Sistema PECS

Les sigles PECS signifiquen, Sistema de Comunicació a través de l'Intercanvi d'imatges per tal d'ajudar a persones amb dificultats comunicatives a nivell sociocomunicatiu amb els altres.

El sistema PECS és adequat per a adults i nens que no es comuniquen o que no demostren intenció comunicativa.

També és eficaç per altres persones que es poden comunicar però de manera poc efectiva, com per exemple: persones amb Trastorns Específics de Llenguatge (TEL), Síndrome de Down, Paràlisi Cerebral, Síndrome Àngelman, Trastorns Generals del Desenvolupament (TGD), adults amb pèrdua de la parla per ictus o Alzheimer, és a dir, qualsevol trastorn o afectació que dificulti la producció verbal.

És un sistema molt estructurat que simplifica el procés d'aprenentatge en l'adquisició i desenvolupament del llenguatge al voltant d'una àrea essencial, la interacció social.

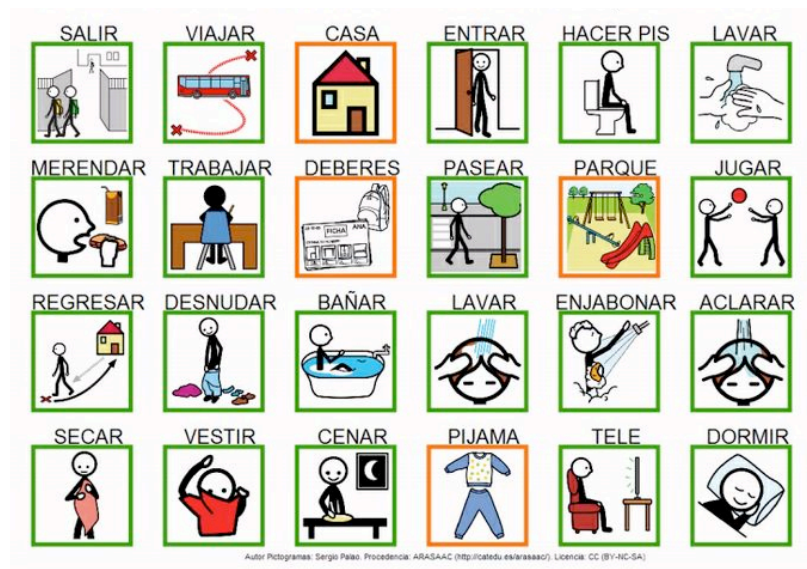

Figura 3: Exemple sistema de PECS

2.5.3. El mètode TEACCH

El mètode TEACCH (Treatment and Education of Autistic Related Communication Handicapped Children) es centra en la persona amb autisme i en el desenvolupament de les habilitats, interessos i necessitats d'aquesta. La base del TEACCH parteix de la idea de proveir a l'alumne amb un entorn on aquest pugui ser més independent, se senti segur i estigui tranquil.

Figura 4: Materials TEACCH

Investigacions científiques han demostrat que les estructures físiques i metodològiques posades en marxa pel sistema TEACCH faciliten l'aprenentatge donant suport a aquests alumnes. Mitjançant aquest sistema s'organitza l'espai físic, s'utilitzen horaris visuals, es clarifica allò que s'espera dels alumnes i s'implementen altres materials també visuals per tal que els alumnes siguin més autònoms i no depenguin sempre dels adults. Aquest sistema incrementa la motivació dels alumnes i sense haver de forçar-los.

2.5.4. Social Stories

Les històries socials són una eina amb evidència científica per a l'ensenyament d'habilitats socials per a nens amb autisme i altres condicions o dificultats d'aprenentatge. Aquestes proporcionen informació precisa sobre situacions difícils o confuses els quals aquestes es poden trobar.

La situació es descriu en detall i l'atenció es centra en alguns punts clau: aspectes socials importants, esdeveniments i reaccions que la persona podria esperar que es produeixi en aquella situació. L'objectiu de la història és que augmenti la comprensió de la persona, fer-lo sentir més còmode, i possiblement, suggerir algunes respostes adequades a la situació en qüestió. Un possible exemple seria el següent: *A l'escola de vegades fem fila. Ens posem a la fila per anar al gimnàs, a la biblioteca o per anar al pati. De vegades els meus amics i jo ens posem super contents quan fem fila perquè ens agrada l'activitat que ens espera, com anar al pati. Està bé posar-se super content, però és important que caminem un darrere l'altre. Si correm podem tenir accidents i ens podem fer mal. Intentaré caminar darrere dels meus companys.*

Aquestes històries socials es poden acompanyar d'imatges per adaptar-se al nivell del nostre alumne. Tot i que crear una història social pot semblar fàcil, la producció i implementació d'aquestes no són gens intuïtives, si realment es vol portar a terme correctament.

2.5.5. La Integració Sensorial

Aquesta s'ha definit com l'organització de les sensacions que ens arriben de manera que puguem quedar-nos només amb aquelles que ens són útils per entendre el medi on vivim i a respondre adequadament a les diferents situacions.

Diversos sistemes sensorials en el cos envien informació al sistema nerviós central on s'organitza la informació i es prioritzen segons el que més ens interessa. Les respostes que segueixen poden adoptar la forma d'un sentiment, un pensament, una resposta motora o qualsevol combinació. Per les persones amb dificultats d'integració sensorial, les respostes sovint són diferents de les que una majoria de la població donaria. Per exemple, dutxar-se podria ser una experiència molt dolorosa a causa de la sensació de l'aigua en el cos (hipersensibilitat) o un tall o una cremada a la mà ens pot semblar inapreciable (hiposensibilitat). A més, en alguns casos és possible experimentar una sensació sensorial en un sistema en concret, però l'estímul ens pot estar arribant per un sistema diferent.

S'ha demostrat que les persones TEA poden percebre el món i els estímuls que ens envolten de manera molt diferent. D'aquesta manera poden presentar dificultats en la Integració Sensorial. Per poder avaluar i interpretar quines dificultats es presenten podem utilitzar el "Sensory Profile Checklist" d'*Olga Bogdashina (2003)*. Aquest qüestionari és llarg però no és difícil de respondre. En alguns punts s'han de fer proves concretes per veure quin grau d'afectació presenta la persona avaluada.

El gran avantatge d'aquest qüestionari és que et dóna idees i t'indica quines àrees s'han de treballar per poder acomodar i flexibilitzar aquesta Integració Sensorial.

2.5.6 Estratègies visuals

Existeixen moltes estratègies visuals que podem utilitzar quan treballem amb persones amb un Trastorn de l'Espectre Autista. Algunes de les més útils són aquestes:

- **Horari Visual:** Representació gràfica (pictogrames o fotos) de les diferents activitats i moments del dia. Es concretarà tant com sigui necessari.

- **Medaller:** Sistema Visual on indicarem quantes medalles (o fitxes, estrelles, somriures...) ha recollit el nostre alumne durant un període concret de temps, per exemple durant el matí, o durant tot el dia a classe. Al final d'aquest període es farà un recompte i s'indicarà mitjançant una llegenda, a què correspon un nombre determinat de medalles. Per exemple, quatre medalles com a premi escoltar música durant 5 minuts, 6 medalles com a premi jugar a pilota durant 10 minuts.

- **Sistema de Treball:** Presentació amb fotografia o pictograma de què s'espera dels nostres alumnes. El sistema més senzill serà "Ara Treballem i després Ordinador" (assumint que l'ordinador és un reforçador per al nostre alumne).

3. Metodologia

3.1. Instruments

3.1.1. L'entrevista

L'entrevista és un dels principals instruments de la recerca qualitativa. Aquesta és una tècnica que s'utilitza per treure i/o compartir informació amb una o més persones mitjançant una conversació. És una dinàmica interactiva, entre dues parts, en què l'entrevistador fa unes preguntes que són contestades per l'entrevistat. Per fer les entrevistes ens centrarem en un públic que de manera més o menys directe està lligat amb l'educació.

Trobem diferents maneres de portar a terme una entrevista, principalment ens centrarem a la semi estructurada perquè volem que hi hagi més flexibilitat i que s'estableixi un diàleg espontani i obert. En funció de a qui fem l'entrevista (mestres, famílies o especialistes) suposadament, hi haurà més o menys subjectes que ens ajudaran a adquirir la informació necessària. El tipus de preguntes que realitzarem a l'entrevista és de caràcter obert perquè l'entrevistador pugui contestar de manera lliure.

Les preguntes que realitzarem estaran enfocades a la recerca dels alumnes que presenten barreres d'aprenentatge a les escoles ordinàries per poder fer un seguiment en la millora de les estratègies d'ensenyament i aprenentatge.

Els experts expliquen diferents utilitats per justificar l'ús de les entrevistes qualitatives com a una metodologia de recerca envers el coneixement.

"La fonamentació metodològica de la recerca suggereix que el coneixement, les perspectives, les experiències i les interaccions de les persones són aspectes significatius de la realitat social que s'està investigant". [...]

“L'enfocament metodològic utilitzat permet justificar o legitimar les dades procedents de les converses amb els participants en la recerca”. (Manson, 2002 i Vallés, 1999).

“L'anàlisi de dades qualitatives és emocionant perquè es descobreixen temes i conceptes entre les dades recol·lectades. A mesura que s'avança en l'anàlisi de les dades, aquests temes i conceptes es teixeixen en una explicació més àmplia d'importància teòrica o pràctica, que després guia el report final (Rubin, 1995). Aquesta anàlisi ha de ser sistemàtica i ha de seguir una seqüència i un ordre”. (Álvarez-Gayou, 2005).

Com esmenten els diferents autors sobre la recerca de dades qualitatives és important portar un seguiment de tota la informació que s'ha recopilat i d'aquesta manera, construir una recerca final.

3.1.2. Recollida de dades documental

La recollida de dades documental és útil per recollir informació a partir de documents ja escrits per diferents autors i de diferents modalitats.

Fernández Núñez (2005) destaca que: “Tot projecte d'investigació implica, amb més o menys intensitat, l'ús i l'anàlisi de documents, moltes vegades juntament amb altres tècniques. "S'espera que els investigadors llegeixin, comprenguin i analitzin críticament els treballs d'altres, siguin col·legues d'investigació, professionals o polítics" Blaxter *et al* (2000: 205). No obstant això, en alguns projectes la recollida de dades es basa gairebé exclusivament en documents de diversos tipus. Els projectes poden, per exemple: basar-se en la biblioteca, per resumir críticament una àrea d'investigació ja estudiada i registrada per escrit.”

Fent referència a aquests aspectes que cita l'autora, la nostra investigació es basarà sobretot en la recerca bibliogràfica de llibres i articles de diferents autors per tal de conèixer d'una manera més precisa que és el Trastorn de l'Espectre Autista (TEA) i què el caracteritza.

Albert Gómez (2006: 176) assenyala: "En una investigación es siempre importante ver el pasado para construir el presente y mirar hacia el futuro, es decir, es conveniente localizar, obtener y consultar estudios, antecedentes, libros, revistas científicas, ensayos, tesis, foros, páginas de internet, testimonios de expertos; en definitiva, toda aquella fuente o literatura que éste relacionada con nuestro problema de estudio. Se trata de detectar, obtener y consultar bibliografía y otros materiales útiles para los propósitos del estudio, de dónde se debe extraer y recopilar la información relevante y necesaria que atañe al problema de investigación [...]".

Amb aquesta cita el que volem dir és que durant la recerca del nostre treball, aquesta haurem de fer-la tenint en compte tot els tipus de documentació que existeixen, tot i que en el nostre cas, ens centrem més en llibres i article relacionats amb el tema escollit.

Un cop feta aquesta recerca, haurem de seleccionar quina és la informació que ens pot ser més útil i la que ens pot ajudar més a resoldre els objectius que ens plantejem.

Fent referència als tipus de recollida de dades documental, no hi ha una tipologia concreta que faci referència a aquest instrument. En el nostre cas, es farà una recollida d'informació exhaustiva per tal d'obtenir la informació necessària per a l'elaboració del nostre treball.

4. Part pràctica

4.1. Presentació de les entrevistes

Per tal d'elaborar el nostre treball de camp, vam decidir realitzar una sèrie d'entrevistes¹ de tres tipologies diferents: destinades a especialistes en el tema de l'autisme, mestres d'escoles ordinàries que han tractat amb nens i nenes amb TEA dins les aules i per últim una entrevista destinada a famílies amb infants autistes. Vam realitzar un total de set entrevistes, cinc a diferents especialistes, en aquest cas a una psicòloga, a dues mestres d'Educació Especial, una d'elles exerceix de mestra a un centre de Guatemala, a una terapeuta d'un centre de Girona i a una vetlladora d'una escola de Granollers. Pel que fa als mestres, vam realitzar-la a una mestra d'Educació Infantil de l'escola Mestres Montaña de Granollers i finalment a la mare d'un infant amb TEA que actualment està cursant P4 a aquesta mateixa escola. Per tal de complementar aquesta part pràctica, vam elaborar un diari de camp² on s'hi recull un seguit d'observacions a un infant de P4 amb autisme.

A l'hora de realitzar les diferents entrevistes, vam tenir una sèrie d'inconvenients amb diferents persones a l'hora de rebre respostes i atenció. Per una banda, diverses mestres d'un centre d'Educació Especial a Guatemala, no van tenir temps per respondre l'entrevista. Per altra banda, vam voler realitzar una entrevista a la Carme Hortal, psicòloga, mestra i especialista en autisme, amb la qual teníem molt interès en realitzar-li, ja que a partir del seu llibre hem extret informació que ens ha servit de gran ajuda, però no vam aconseguir contactar amb ella. Per últim, el factor famílies, ha estat complicat trobar-ne algunes que estiguin disposades a compartir les seves vivències amb aquest trastorn, és per això que només en vam poder realitzar una, però aquesta va ser molt útil i vam gaudir molt realitzant-la.

¹ Vegeu entrevistes a l'annex 1

² Vegeu diari de camp a l'annex 2

Fent referència a les entrevistes fetes als especialistes, aquestes les vam realitzar per tal de conèixer què era exactament l'autisme, com es comportaven els infants que patien aquest trastorn i l'explicació d'algun cas concret. Alguns exemples de les respostes que ens van donar aquests especialistes són les següents:

- **Quins graus trobem d'autisme? Expliqui'ns-les.**

Hi ha tants graus com persones que el pateixen, centrant-se en els infants atesos a la consulta i tot els que ha vist al llarg de la seva vida professional, no hi ha dos d'iguals. Si és cert que, potser els infants amb Asperger tenen més possibilitats de seguir una "vida habitual", doncs les capacitats estan més conservades, però en definitiva tot depèn de l'evolució. En el cas dels infants amb major grau d'encapsulament, estan més desconnectats i és més difícil l'abordatge.

- **Com és un infant que presenta un possible cas de TEA?**

Quan parlem de TEA, la qüestió es complica molt, perquè hi ha tants infants amb TEA com persones que el pateixen. L'experiència és que hi ha determinats trets que es poden presentar o no de forma conjunta i que a nivell observacional et fan pensar en un diagnòstic de TEA, com per exemple: alteracions en la motricitat, alteracions en l'ús del llenguatge i alteracions a nivell cognitiu.

Pel que fa a les entrevistes realitzades a les mestres d'Educació Infantil, aquestes les vam elaborar, sobretot, per tal de conèixer les diferents estratègies i recursos que s'utilitzen dins una aula ordinària a l'hora de treballar amb infants amb TEA. Alguns dels exemples de les respostes són aquests:

- **Quin plantejament seguim a l'aula?**

Depenent si hi ha vetlladora o no. Treballen de manera molt visual, repetint sempre els mateixos passos. Es treballa per taules de manera que sigui més fàcil poder-lo atendre, a ell i també als altres. Quan està amb la vetlladora es treballa a nivell de grup molt millor. És important tenir-lo centrat en una feina per tal que no es distregui. És important i molt bo aprofitar l'ajuda dels companys amb els quals té més afinitat.

- **Podries posar algun exemple del material visual que utilitzeu?**

L'horari d'aula, el qual es pot anar movent, està fet amb *velcro* i es pot anar modificant. En un cas d'un infant amb un possible Asperger, aquest tenia un horari més específic per ell amb pictogrames. Al S. no li és tan necessari el tema dels pictogrames. A casa ell té el mateix horari i es posen d'acord tutora i pares per tal d'anticipar-li el què passarà, ell sempre necessita saber que farà durant el seu dia.

Per últim, l'entrevista realitzada a una mare de família de Granollers, amb un fill de quatre anys amb autisme, el qual fa gairebé totes les hores dins l'aula ordinària, ja que una hora a la setmana assisteix al psicòleg del CDIAP (Centre d'especialització i Atenció Precoç). Amb aquesta entrevista, el que preteníem era saber com era el dia a dia d'un infant amb autisme, a quina edat es van adonar que el seu fill presentava alguna dificultat i per quin motiu van decidir portar-lo a un centre ordinari. Alguns exemples de les respostes són els següents:

- **Quan us vau adonar que el vostre fill presentava alguna Necessitat Educativa Especial?**

Amb 10 mesos li va detectar la mare, és infermera especialitzada en salut mental a Sant Joan de Déu. Veia coses que no eren normals, la seva evolució era negativa: no somreia, no mirava directament als ulls, a nivell motriu no realitzava els moviments propis per l'edat, etc.

- **La decisió de portar-lo a una escola ordinària va ser per algun motiu en concret?**

Va fer un any de llar d'infants on va estar molt estimulat. A partir d'aquí van reunir-se amb la tutora per parlar com veia al nen i decidir si podria anar a una escola ordinària o no, però també van parlar amb l'EAP (Equip d'Assessorament Psicopedagògic) i amb la seva psicòloga per saber com veien al seu fill. El pare i la mare es volien assegurar que el S. estaria bé dins una aula ordinària. Tots els professionals els van assegurar que l'infant estaria molt bé i avançaria molt, ja que és molt observador i després aprèn imitant, d'aquesta manera li aniria molt bé està dins un grup d'iguals.

4.2. Anàlisi de les entrevistes

Després de la realització i el buidatge de les diferents entrevistes, a continuació hem elaborat unes taules on expliquem el que hem extret de les respostes d'alguns dels tres tipus d'entrevista diferents.

- **Entrevista a especialistes (A. V. psicòloga infantil)**

PREGUNTES	RESPOSTES	QUÈ HEM EXTRET?
<p>Com és un infant que presenta un possible cas de TEA?</p>	<p>Quan parlem de TEA, la qüestió es complica molt, perquè hi ha tants infants amb TEA com persones que el pateixen. L'experiència és que hi ha determinats trets que es poden presentar o no de forma conjunta i que a nivell observacional et fan pensar en un diagnòstic de TEA, com per exemple: alteracions en la motricitat, alteracions en l'ús del llenguatge i alteracions a nivell cognitiu.</p>	<p>A partir d'aquesta resposta hem pogut veure a quins nivells afecta trastorn i de quina manera ho fa.</p>
<p>Com te n'adones que un nen/a presenta alguna necessitat educativa especial?</p>	<p>Habitualment quan els infants arriben a consulta és perquè algun mestre ha detectat dificultats a l'aula sigui perquè l'infant presenta un retard en l'aprenentatge o perquè hi ha dificultats d'adaptació.</p>	<p>Érem conscients que si els pares i/o mestres es qüestionaven sobre l'infant podia ser perquè aquest presentés un possible cas de TEA. Tot i això aquesta pregunta ens ha servit per aprofundir sobre els símptomes visibles dels nens i nenes, a més de les dificultats i barreres que tenen.</p>

<p>Com fas el diagnòstic?</p>	<p>El diagnòstic en el cas dels infants amb TEA com s'anomena ara, es realitza a partir d'una entrevista amb pares, quatre sessions de joc i dibuix, i una reunió amb l' escola. Però especialment s'ha de veure a afinar el diagnòstic, al veure com l'infant evoluciona amb el tractament psicoterapèutic, ja que aquest és un diagnòstic de pes i s'ha d'anar molt amb compte. A vegades, cal la col·laboració del psiquiatra infantil o del neuròleg.</p>	<p>És una part molt complexa tant per la persona que el fa com per les persones que han de pair el succés. És la manera d'atendre a les dificultats o què es pot fer per corregir-les o millorar-les.</p>
<p>Quines són les estratègies que utilitzeu per tal de comunicar-ho a la família?</p>	<p>Un diagnòstic tan seriós i que compromet tant la vida de l'infant s'ha de comunicar en el moment que la família estigui preparada per veure-ho clar. És com un treball molt fi, molt delicat que consisteix en anar veient el què els pares poden veure. És com anar presentant aquell menjar que un pot digerir, perquè el dolor sigui suportable i alhora has d'estar disponible per acompanyar-los en el dol que suposa que et diguin que el teu fill/a no és aquell esperat.</p>	<p>És un moment que ha de ser tractat amb molta cura. Posar-nos a la pell dels afectats i donar-los suport durant i després per sentir-se ajudats.</p>
<p>Ens pots explicar algun cas per entendre-ho?</p>	<p>El cas d'un infant amb cinc anys on la mare accepta el rètol de TEA però no se li pot parlar d'Autisme. En definitiva el que importa és ajudar a generar canvis que</p>	<p>Ens ha permès conèixer un fet real d'una família que des de fa cinc anys ha tingut un fill amb autisme. Ha sigut un fet vivencial del qual hem</p>

	afavoreixin una evolució. Parlar amb l'escola perquè deixin de posar l'accent en què la família conegui el diagnòstic i col·laborin en la inclusió d'aquest alumne. A mesura que els pares veuen que camines amb ells, que lluites per l'evolució del seu fill és quan s'estableix un clima de confiança. Parlar i escoltar encara que sigui dolorós el que es transmet, esdevé més suportable.	pogut aprendre i seguir des de més aprop els seus comportaments i ambicions.
Quins graus trobem d'autisme? Expliqui'ns-les.	Hi ha tants graus com persones que el pateixen, centrant-se en els infants atesos a la consulta i tot els que ha vist al llarg de la seva vida professional, no hi ha dos d'iguals. Si és cert que, potser els infants amb Asperger tenen més possibilitats de seguir una "vida habitual", doncs les capacitats estan més conservades, però en definitiva tot depèn de l'evolució. En el cas dels infants amb major grau d'encapsulament, estan més desconnectats i és més difícil l'abordatge.	És important saber els graus que existeixen i també conèixer que hi ha casos que es pot avançar molt amb una bona tasca, i d'altres que és més complicat treballar-hi.
És veritat que tenen fixació per un objecte en concret?	No sempre, però sovint tenen passió pels objectes circulars, també denominat objecte autístic. També tenen la tendència a alinear, passar pàgines i realitzar un tipus de joc molt associat al seu món	Per poder treballar amb aquests infants cal saber quines són les seves necessitats i gustos.

	intern.	
Els infants que pateixen TEA han de seguir alguna rutina particular?	<p>És important normalitzar al màxim la vida d'aquests infants. Molts professionals no estan d'acord amb aquesta perspectiva, però a vegades nosaltres els fem molt diferents. Necessiten rutines o rituals com tots els infants, això els hi proporciona molta seguretat, i fa que no entrin en estats d'angoixa. Si coneixes el teu fill saps quins són els seus punts fràgils, el que és molt important és generar aquelles condicions en el vincle que suposen cuidar-los a nivell cognitiu. Sempre s'ha de tenir al pensament la idea de prendre petits riscos sostenibles per seguir avançant, creixent i aprenent amb ells. El cas d'un infant que ara tracta ho simplifica amb una frase: "<i>Ana estoy creciendo, me estoy enfrentando a mis miedos y los estoy superando</i>"</p>	<p>Després de les diverses entrevistes que hem anat realitzant, sabem del cert la gran necessitate que tenen aquests infants de seguir una rutina diària, aquesta influirà molt en el seu dia a dia.</p>

• **Entrevista a la família (B. mare d'en S.)**

PREGUNTES	RESPOSTES	QUÈ HEM EXTRET?
Quan us va adonar que el vostre fill presentava alguna Necessitat Educativa Especial?	Amb 10 mesos li va detectar la mare, és infermera especialitzada en salut mental a Sant Joan de Déu. Veia coses que no eren normals, la seva evolució era negativa: no somreia, no mirava directament als ulls, a nivell motriu no realitzava els moviments propis per l'edat, etc.	No ha de ser fàcil veure que el teu fill té mancances en molts sentits i no evoluciona dins el "normal". Són moments d'angoixa els quals has d'investigar i demanar ajudar per intentar trobar alguna solució.
On va decidir recórrer per tal de trobar un possible diagnòstic?	Van decidir recórrer primer a la seva pediatra, la qual primer no va donar importància al tema, però després van decidir derivar-lo a neuropediatria, els quals van recomanar fer la derivació directament al CDIAP (Centre d'especialització i Atenció Precoc), on els van donar diferents diagnòstics però cap relacionat amb l'autisme. Després d'estar tres anys i mig buscant què era el que tenia el seu fill, definitivament el van diagnosticar amb Trastorn de l'Espectre Autista.	Buscar solucions de diferents especialistes per saber més i poder constatar diverses opinions.
Com va afrontar que el vostre fill/a presentava un possible cas d'autisme.	Van passar per totes les fases de dol primer la negació, després la ràbia i per últim l'acceptació. La mare reconeix que el seu fill és així i no han canviat re, al final ho van assimilar.	És un dels moments més difícils d'assimilar; des que comences a veure que presenta

	<p>A partir d'aquí van buscar moltíssima informació per saber com afrontar-ho i com treballar-ho. La mare creu que les famílies amb infants que presenten un cas d'autisme, no reben el suport necessari per tal d'afrontar aquesta situació, tant a nivell d'informació com de tractaments.</p>	<p>dificultats fins al moment previ a saber que pateix autisme.</p> <p>Tenir consciència que és un procés llarg i que les famílies passen per diferents fases fins a assimilar el que és i també el que comporta.</p>
<p>La decisió de portar-lo a una escola ordinària va ser per algun motiu en concret?</p>	<p>Va fer un any de llar d'infants on va estar molt estimulat. A partir d'aquí van reunir-se amb la tutora per parlar com veia al nen i decidir si podria anar a una escola ordinària o no, però també van parlar amb l'EAP (Equip d'Assessorament Psicopedagògic) i amb la seva psicòloga per saber com veien al seu fill. El pare i la mare es volien assegurar que el S. estaria bé dins una aula ordinària. Tots els professionals els van assegurar que l'infant estaria molt bé i avançaria molt, ja que és molt observador i després aprèn imitant, d'aquesta manera li aniria molt bé està dins un grup d'iguals.</p>	<p>És una decisió que necessita assessorament dels especialistes per saber si l'infant podrà assolir els objectius o bé necessitarà un lloc específic a les seves necessitats.</p> <p>En vistes, l'infant pot estar a l'aula ordinària i de tant en tant fer algun reforç pedagògic, ja sigui a nivell de psicòlegs o logopedes.</p> <p>Compaginar les dues li ha servit per avançar i continuar aprenent a nivell cognitiu, social i afectiu.</p>

<p>L'infant fa escola compartida? En cas afirmatiu, quants dies hi va? Com ho valoreu?</p>	<p>No fa escola compartida, fa dos anys que va una hora a la setmana al CDIAP amb la seva psicòloga, on fa construccions, trencaclosques, juga amb una caseta per tal de transportar el seu dia a dia al joc. També assisteix a una logopeda privada un cop a cada tres mesos. En sis mesos ha millorat moltíssim la parla, ja que anteriorment només utilitzava el balbuceig. Aquest any marxarà del CDIAP i el volen derivar al CSMIJ (Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil).</p>	<p>L'infant pot seguir el dia a dia a l'escola ordinària sense necessitat d'anar a un centre d'educació especial.</p>
<p>Com són les relacions de l'infant respecte a les persones més properes? Hi ha diferències amb les que no ho són?</p>	<p>Ell necessita crear vincle i el contacte físic amb les persones per estar ell tranquil i segur. Depenent del dia que ell tingui, si està bé, ell respon, però si el seu dia és una mica dolent, marxa i no en vol fer gaire cas. Sense generalitzar però aquests infants són d'extrem, és a dir, o estan molt bé o no volen saber res del que els envolta.</p>	<p>L'infant és capaç de relacionar-se amb les persones del seu entorn més proper però també amb aquelles que fan menys que hi té vincle. És important respectar el seu estat d'ànim i saber quan és el moment per apropar-nos a ell.</p>
<p>Ens podríeu dir quin grau d'autisme presenta el vostre fill/a?</p>	<p>Quan li van detectar era un cas agut, però amb el temps i després de tota la tasca feta amb ell, ara mateix presenta un autisme lleu de nivell dos d'independència, és a dir, necessita a l'adult però no tota l'estona.</p>	<p>Hi ha molts casos d'autisme, per tant hem de ser conseqüents amb cadascun d'aquests i tractar-lo responent als quals pertoca.</p>

<p>Seguiu alguna rutina?</p>	<p>Si, moltes, un exemple seria a l'hora de llevar-lo, els pares entren a l'habitació, obren una mica la persiana i encenen la televisió i l'aire calent. Després s'acosten a ell i li diuen que es vagi despertant mentre li fan carícies. A continuació juguen una estona a sobre el llit fins que el S. es lleva. Rutines d'aquestes en fan cada dia i són molt diferents, ja que aquests infants necessiten molta organització i anticipació.</p>	<p>Les rutines són importantíssimes a les vides d'aquests infants. Hem de ser curosos i respectar aquestes rutines per tal d'ajudar als infants a tenir unes estructures diàries.</p>
-------------------------------------	---	---

• **Entrevista a mestres (M. G. mestra d'Educació Infantil)**

PREGUNTES	RESPOSTES	QUÈ HEM EXTRET?
Quants alumnes t'has trobat al llarg dels anys que presentin un possible cas de TEA?	Dos infants, des del 2006. Tots dos nens d'infantil i a P-4. Un d'ells tenia dictamen del CDIAP i l'altre era un cas d'Asperger.	Al llarg de la carrera ens podem trobar diferents casos d'autisme i hem de tenir present que cada cas és especial.
Com ho heu portat a terme des de l'escola?	Es demana una vetlladora per poder atendre'l. Aquesta és una escola inclusiva, però no es gaudeix dels recursos suficients per culpa de les retallades. A nivell d'aula i també de menjador, necessiten recursos que no tenen. És sobretot als recursos humans. Tenen poques hores amb la vetlladora, només 10 hores setmanals i aquests infants necessiten una atenció més personalitzada. Les hores que no la té, es realitzen activitats amb mig grup per tal d'atendre millor les seves necessitats. Fins que aquests infants no tenen un dictamen, no et donen els recursos necessaris. Tot l'equip ha de posar de la seva part.	És de gran importància gaudir dels recursos necessaris per atendre a infants amb NEE.
Per què consideres que aquesta escola és inclusiva?	L'escola acull infants amb Necessitats Educatives Especials (NEE) i infants d'Educació Especial. A infantil no els treuen de l'aula, fan totes les hores dins l'aula ordinària. Els infants nous surten de l'aula per treballar l'expressió,	No és necessari apartar a aquests infants a les escoles d'educació especial, ja que es pot treballar amb ells

	<p>però s'intenta fer aquest treball més específic dins l'aula ordinària.</p> <p>També acullen infants en règim d'escola compartida.</p>	<p>dins una escola ordinària, però tenint en compte les seves necessitats.</p>
<p>Quin plantejament seguïu a l'aula?</p>	<p>Depenent si hi ha vetlladora o no. Treballen de manera molt visual, repetint sempre els mateixos passos. Es treballa per taules de manera que sigui més fàcil poder-lo atendre, a ell i també als altres. Quan està amb la vetlladora es treballa a nivell de grup molt millor. És important tenir-lo centrat en una feina per tal que no es distregui. És important i molt bo aprofitar l'ajuda dels companys amb els quals té més afinitat.</p>	<p>Cal tenir en compte que els materials més útils per treballar amb aquests infants són els visuals. Cal saber també, que els nens i nenes amb TEA necessiten una atenció molt personalitzada.</p>
<p>Podries posar algun exemple del material visual que utilitzeu?</p>	<p>L'horari d'aula, el qual es pot anar movent, està fet amb <i>velcro</i> i es pot anar modificant. En un cas d'un infant amb un possible Asperger, aquest tenia un horari més específic per ell amb pictogrames. Al S. no li és tan necessari el tema dels pictogrames. A casa ell té el mateix horari i es posen d'acord tutora i pares per tal d'anticipar-li el què passarà, ell sempre necessita saber que farà durant el seu dia.</p>	<p>És un bon exemple d'un material visual dins l'aula, ja que d'aquesta manera l'infant es pot anticipar del que farà aquell dia.</p>
<p>Ens podries explicar en què consisteix aquest material?</p>	<p>A l'hora d'explicar contes, per exemple, s'intenten fer servir làmines o la pissarra digital per tal que sigui més visual. Un altre exemple és a l'hora de treballar els aliments del menjador, utilitzant imatges</p>	<p>Són infants molt visuals i és important utilitzar sempre que es pugui materials d'aquest tipus.</p>

	en color dels diferents aliments.	
Seguiu algun protocol?	No, s'intenta parlar entre tots els professionals que treballen amb aquest infant. Les reunions solen ser amb l'EAP, la psicòloga i la logopeda, que són els qui treballen amb l'infant. En aquestes trobades parlen de l'evolució integral del nen, en quin moment es troba, com està a nivell emocional, social, de parla, de continguts, quina feina estan fent amb ell fora i dins l'aula, intenten anar una mica tots a l'una.	El treball en equip i el consens entre tots els professionals que treballen amb els infants és imprescindible per avançar i seguir treballant.
Els infants amb TEA reben ajuda externa?	Normalment ho fan quinzenalment al CDIAP (Centre de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç) amb la psicòloga (3/4 d'hora - 1 hora) i un cop a la setmana amb la logopeda, inicialment ella anava a casa seva, però actualment és ell qui es desplaça.	Aquests infants acostumen a precisar alguna ajuda externa. En el cas d'aquest infant, ell necessita l'ajuda d'una logopeda i de tant en tant ajuda psicològica.
Hi ha un/a mestre/a de suport dins l'aula?	Sí, hi ha una vetlladora 10 hores setmanals. Prioritzen quan la mestra no hi és per motius específics, que hi sigui la vetlladora com a referència.	Són infants que necessiten un suport dins l'aula i seria òptim que el tinguessin durant totes les hores lectives.

<p>Respecte a els altres infants, seguieu dues metodologies diferents de treball dins l'aula?</p>	<p>Té un Pla Individualitzat (apunta a un possible Asperger), s'ha de treballar la frustració i les emocions. De moment va connectant amb el que la resta de companys fa, ja que treballen molt manualment i experimentalment. Li costarà controlar tot el relacionat a nivell de raonament. Pel que fa a la motricitat fina, costa més i ho fa diferent (per exemple, en ell es dóna importància que escrigui només el seu nom i no la data). S'intenta que l'objectiu sigui el mateix però a diferent nivell. S'utilitza material molt visual, per exemple un horari específic on quedi clar el que es farà aquell dia o si hi ha algun canvi. Necessiten tenir-ho tot molt pautat, perquè pot ser que estigui neguitós.</p>	<p>A l'hora de treballar amb aquests infants hem de respectar el seu ritme de treball i adaptar-li per tal que sigui significatiu.</p>
<p>Teniu les eines necessàries per abordar les necessitats d'aquests infants?</p>	<p>A mitges, té a la vetlladora 10 hores, però seria millor que hi fos tota l'estona, però com s'ha comentat anteriorment, no gaudeixen dels recursos suficients.</p>	<p>Com hem comentat anteriorment, els recursos no són els necessaris per poder treballar de la millor manera amb aquests infants dins les aules.</p>
<p>En l'àmbit global quin progrés ha fet, més passos endavant o enrere? S'ha estancat?</p>	<p>Més passos endavant, en alguna ocasió pot fer un pas enrere però a la vegada dos endavant. Anteriorment estava més tancat, realitzava estereotípies, però ha millorat molt. A nivell social, amb els seus companys segueix una mica estancat realitzant actituds més relacionades a un infant més petit. A nivell de continguts</p>	<p>Amb una bona tasca i utilitzant unes bones estratègies sabem que aquests infants aniran avançant, ho faran al seu ritme, però milloraran molt.</p>

	també ha evolucionat molt, fa seriacions i ordena seqüències temporals.	
Com pot un infant amb aquesta afectació fer algun progrés?	Amb molta ajuda, constància i dedicant-los força temps. És important posar-se a la seva pell, entendre'l, veure-ho des dels seus ulls. Estimular-lo molt i treballar molt amb ell també és de gran ajuda. A nivell social, s'ha d'estar present, però també deixar que es relacioni, guiant-lo una mica. Els infants amb TEA es mouen molt a partir de la imitació, per tal d'integrar emocions per exemple, és molt útil que utilitzen el recurs de la imitació, per tal que ell ho visqui a la seva pròpia pell.	La tasca de la mestra és molt important. Ha de tractar a aquest infant com un més i tenir les estratègies necessàries per tal de poder treballar amb ell.
Si algun d'aquests infants anteriorment ha estat dins una escola d'educació especial, ha presentat alguna millora en fer escola compartida o directament escola ordinària a temps total?	Ha estat a escola bressol ordinària i ha continuat amb aquesta escolarització. Encara no s'han plantejat de cara a un futur de derivar-lo a algun centre d'Educació Especial, depèn de com evolucioni. Potser algun tipus d'assessorament. Fins que no estigui més avançat el curs no se sap ben bé el que faran. El S. segurament pugui passar a P5 però de cara a primària, encara no se sap que es farà, segons com evolucioni l'infant a l'aula.	Amb el cas d'aquest infant podem afirmar que es pot treballar amb ell dins les aules ordinàries, sempre i quan es tinguin els recursos necessaris.

Animeu a les famílies per tal que segueixen dins l'escola ordinària?	Segons l'afectació que tingui, a més també és important tenir els recursos necessaris per a abordar aquesta situació. Creuen que el S. podria seguir més endavant, però la tutora no té l'última paraula, s'ha de fer un consens de tots els professionals que treballen amb l' infant i a la vegada parlar amb els mestres de primària per tal que valorin el cas.	Sempre s'ha de tenir en compte quina és l'afectació de l'infant per tal que pugui anar avançant, és a dir, que li sigui d'ajuda el fet d'estar en una escola ordinària i si no és així, valorar l'opció d'escola compartida.
---	---	--

4.3. Diari de camp

Durant l'estada de pràctiques, la Clàudia, va realitzar-la a l'escola Mestres Montaña de Granollers, un centre inclusiu on va poder observar des de dins com és l'escolarització ordinària, a infantil, d'un nen amb autisme.

Tots els divendres a la tarda, entrava a la seva aula a observar-lo i a compartir la seva estona de joc. Durant aquestes estades a l'aula, anotava dins un diari de camp, els comportaments i actituds de cada setmana. A continuació, exposarem alguns exemples d'aquests moments amb l'infant.

DIVENDRES 5 DE FEBRER

Carnestoltes. Els dies com avui al S. li costa molt està tranquil, és una activitat que no és habitual ni rutinària per a ell, per això es mostra força desorientat i despistat. Avui ha necessitat molt l'acompanyament de la seva tutora i no he pogut estar amb ell i gairebé no hem parlat.

Al moment que hem entrat al pati, on hi havia totes els altres nens i nenes i les famílies, ell s'ha mostrat atabalat, seia a terra i jugava amb les pedres o amb el que veíés. Al final, la mestra ha decidit que anés amb la seva mare per tal que estigués més tranquil.

Aquest dia, és un exemple de quan un infant amb TEA surt de la seva rutina i està dins un espai amb molt soroll i molta gent desconeguda. Aquests moments li creen una certa angoixa i és quan realitza aquest seguit d'accions estereotipades. És per això que el paper de la mestra ha de ser el de tranquil·litzadora, per tal que ell es senti segur i ajudat. En aquest cas, per això, finalment va necessitar la figura de la mare.

DIVENDRES 12 DE FEBRER

Cada vegada tinc una relació més propera amb el S. Ara he començat a acostar-me més a ell i a participar en el seu joc, però sense interrompre'l, ja que ell sol jugar amb algun dels seus companys. El S. acostuma a realitzar jocs amb cotxes o amb trens, li agrada molt desplaçar-los per l'espai. Mentre juga jo li vaig fent preguntes:

- *On van els cotxes, de viatge?*
- *Se van a tomar algo.*
- *A sí? I que prendran?.*
- *Una Fanta.*

Aquest cas, és tot el contrari a l'anterior, l'infant es trobava dins la seva aula realitzant un joc agradable i entretingut. La Clàudia va seure al seu costat per compartir l'activitat amb ell i intentar interactuar-hi. A partir d'aquí va sorgir un diàleg espontani amb l'infant on ella participava activament. D'aquesta manera, el que podem extreure d'aquest moment és que si l'infant es troba dins una zona de confort i coneguda per ell, es sentirà còmode, relaxat i fins i tot obert a interactuar amb l'adult

5. Conclusions finals

Un cop realitzada tota la recerca i elaborades les diferents entrevistes, podem dir que, tot i que existeixen una sèrie de limitacions a l'hora de treballar amb infants autistes dins les aules ordinàries, aquesta integració és possible.

Una de les estratègies més importants a seguir és anticipar aquests infants del que faran durant el seu dia, com per exemple, dir-los a qui es trobaran durant aquell dia o quines activitats realitzaran, d'aquesta manera aquests nens i nenes segurament estiguin més tranquils en saber com aniria el seu dia. En el moment que alguna d'aquestes coses canviï, ells poden reaccionar mossegant, estirant dels cabells o d'alguna altra manera negativa.

A partir d'aquí és important saber que aquests infants han de tenir unes rutines molt marcades, les quals l'ajudaran a tenir una millor percepció de la realitat i a tenir un ordre establert. Amb l'ajuda d'aquestes rutines l'infant encararà el seu dia de la millor manera possible.

Tal com hem parlat de rutines també és essencial que les persones que estan al volant de l'infant l'acompanyin, el guiïni el facin sentir segur dels seus actes. És molt important que tots els professionals que tractin amb aquests infants vagin a l'una i que es coordinin entre ells, és a dir, que parlin sobre els passos que va fent, com poden actuar o treballar amb ells i quina és la millor manera perquè segueixi avançant.

Pel que fa a la manera de ser dels infants amb autisme, són tots molt diferents i cada cas és especial, però en general, són nens i nenes que treballen molt a partir de materials molt visuals i aprenen a través de la imitació, però a la vegada necessiten el seu temps.

Com hem introduït el tema dels materials visuals, a partir de la recerca realitzada, hem conegut un seguit de recursos per treballar amb aquests infants, segons la seva afectació. Per exemple, en el cas d'un infant amb un cas lleu d'autisme, els materials més adequats per treballar amb ell són els visuals, d'aquesta manera els ajudarà a entendre millor les explicacions.

Finalment, després de tot el procés de recull d'informació i la realització i anàlisi de les diferents entrevistes, podem concloure que coneixent quin és el grau d'autisme de l'infant, podem utilitzar una sèrie d'estratègies concretes per tal de treballar i avançar amb ell. També és important el fet de valorar la seva estada dins una aula ordinària, ja que després de tot l'estudi realitzat, creiem que els hi pot ser de gran ajuda que facin la seva escolarització en un centre ordinari. Després que una de nosaltres fes les pràctiques en un centre inclusiu, podem afirmar que es pot treballar amb aquests infants dins les aules ordinàries, però que es necessiten més recursos dels que ja tenen, sobretot a nivell de recursos humans, ja que, per exemple, en el cas d'aquesta escola, els infants que tenen alguna Necessitat Educativa Especial (NEE) no poden gaudir d'una persona de suport totes les hores que necessitarien i això és vital per aquests infants puguin anar avançant en tots els aspectes.

Per acabar, creiem que ens pot ser de gran ajuda per al nostre futur com a mestres tota la informació recopilada dins aquest treball, ja que hem pogut conèixer i aprofundir millor en el tema de l'autisme i de com afrontar-lo dins una aula.

6. Bibliografia

- ALBERT, Maria José (2007). "La Investigación educativa: claves teóricas". Madrid: McGraw – Hill.
- American Psychiatric Association (2014). "Manual Diagnóstico y Estadístico de los Transtornos Mentales. DSM – 5". Madrid: Médica Panamericana.
- ARNAIZ, Pilar (2003). "Educación inclusiva: una escuela para todos". Málaga: Ediciones Aljibe.
- CUXART, Francesc (2000). "El autismo. Aspectos descriptivos y terapéuticos". Málaga: Ediciones Aljibe.
- GARANTO, Jesús; PAULA, Isabel (2003). "L'alumnat amb trastorns generalitzats del desenvolupament: l'espectre autista i les psicosis". Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament.
- GARCIA, Andrés (2008). "Espectro Autista: definición, evaluación e intervención educativa". Mérida: Consejería de Educación.
- HORTAL, Carme; BRAVO, Alícia (2011). "Alumnado con trastorno del espectro autista". Barcelona: Graó.
- MASON, Jennifer (2002). "Qualitative Researching". Londres: Sage.
- PUJOLÀS, Pere (2003). "Aprender juntos alumnos diferentes. Els equips d'aprenentatge cooperatiu". Vic: Eumo.
- STAINBACK, Susan; STAINBACK, William (2004). "Aulas inclusivas. Un nuevo modo de enfocar y vivir el currículo". Madrid: Narcea.
- TAYLOR, Steve; BOGDAN, Robert (1996). "Introducción a los métodos cualitativos de investigación". Barcelona: Paidós.

- VALLÉS, Miguel (2002). "Entrevistas cualitativas (Cuadernos Metodològicos)". Madrid: CIS.
- WING, Lorna; EVERARD, Margaret (1989). "Autismo Infantil: aspectos médicos y educativos". Madrid: Santillana.

7. Webgrafia

- FERNÁNDEZ, Lissette (2005). "Quines són les tècniques de recollida de dades?" [en línia]. Dins: *Butlletí LaRecerca*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Institut de Ciències de l'Educació. Secció de Recerca. <<http://www.ub.edu/ice/recerca/pdf/ficha3-cat.pdf>>. [Consulta: 29 d'octubre de 2015].
- Assamblea General de les Nacions Unides (1948) . "Artícle 26". [en línia]. Dins: *Declaració Universal dels Drets Humans. Adoptada i proclamada per la Resolució de l'Assemblea General 217*. Ginebra: Assamblea General de les Nacions Unides. <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/cln.pdf>. [Consulta: 12 de gener de 2016].

8. ANNEXOS

Annex 1. Entrevistes

ENTREVISTES A ESPECIALISTES

➤ A.V. psicòloga infantil

1) Com és un infant que presenta un possible cas de TEA?

Quan parlem de TEA, la qüestió es complica molt, perquè hi ha tants infants amb TEA com persones que el pateixen. L'experiència és que hi ha determinats trets que es poden presentar o no de forma conjunta i que a nivell observacional et fan pensar en un diagnòstic de TEA, com per exemple:

- **Alteracions en la motricitat:** aleteig, estereotípies, salts, caminar de puntetes, etc.
- **Alteracions en l'ús del llenguatge:** llenguatge ecolòlic, estructura desorganitzada, confusió en l'ús dels pronoms personals, etc.
- **A nivell cognitiu:** dificultats per simbolitzar, no comprensió de les bromes, les metàfores i les regles del joc.
- Dificultats en la interacció amb els altres i aïllament social.
- Sensibilitat extrema davant els sorolls o sensacions que els porten a tapar-se les orelles quan aquestes situacions apareixen.
- Pors inexplicables.
- Presència de rituals i rigidesa en la conducta.
- Baixa tolerància a les situacions de frustració i resistència al canvi.
- El nivell cognitiu pot estar molt conservat.
- Absència de joc simbòlic.
- Mirada absent i dificultats per connectar amb la mirada.
- Alt nivell d'angoixa.

2) Com te n'adones que un nen/a presenta alguna necessitat educativa especial?

Habitualment quan els infants arriben a consulta és perquè algun mestre ha detectat dificultats a l'aula sigui perquè l'infant presenta un retard en l'aprenentatge o perquè hi ha dificultats d'adaptació.

3) Com fas el diagnòstic?

El diagnòstic en el cas dels infants amb Psicosi o TEA com s'anomena ara, es realitza a partir d'una entrevista amb pares, quatre sessions de joc i dibuix, i una reunió amb l'escola. Però especialment ajuda a afinar el diagnòstic, al veure com l'infant evoluciona amb el tractament psicoterapèutic, ja que aquest és un diagnòstic de pes i s'ha d'anar molt amb compte. A vegades, cal la col·laboració del psiquiatra infantil o neuròleg

4) Quines són les estratègies que utilitzeu per a comunicar-ho a la família?

Un diagnòstic tan seriós i que compromet tant la vida de l'infant s'ha de comunicar en el moment que la família estigui preparada per veure-ho clar. És com un treball molt fi, molt delicat que consisteix a anar veient el què els pares poden veure. És com anar presentant aquell menjar que un pot digerir, perquè el dolor sigui suportable i alhora has d'estar disponible per acompanyar-los en el dol que suposa que et diguin que el teu fill/a no és aquell esperat.

5) Ens pots explicar algun cas per entendre-ho?

El cas d'un infant amb cinc anys on la mare accepta el rètol de TEA però no se li pot parlar d'Autisme. En definitiva el que importa és ajudar a generar canvis que afavoreixin una evolució. Parlar amb l'escola perquè deixin de posar l'accent en què la família conegui el diagnòstic i col·laborin en la inclusió d'aquest alumne.

A mesura que els pares veuen que camines amb ells, que lluites per l'evolució del seu fill és quan s'estableix un clima de confiança. Parlar i escoltar encara que sigui dolorós el que es transmet, esdevé més suportable.

6) Quins graus trobem d'autisme? Expliqui'ns-les.

Hi ha tants graus com persones que el pateixen, centrant-se en els infants atesos a la consulta i tot els que ha vist al llarg de la seva vida professional, no hi ha dos d'iguals. Si és cert que, potser els infants amb Asperger tenen més possibilitats de seguir una "vida habitual", doncs les capacitats estan més conservades, però en definitiva tot depèn de l'evolució. En el cas dels infants amb major grau d'encapsulament, estan més desconnectats i és més difícil l'abordatge.

7) És veritat que tenen fixació per un objecte en concret?

No sempre, però sovint tenen passió pels objectes circulars, també denominat objecte autístic. També tenen la tendència a alinear, passar pàgines i realitzar un tipus de joc molt associat al seu món intern.

8) Els infants que pateixen TEA han de seguir alguna rutina particular?

És important normalitzar al màxim la vida d'aquests infants. Molts professionals no estan d'acord amb aquesta perspectiva, però a vegades nosaltres els fem molt diferents. Necessiten rutines o rituals com tots els infants, això els hi proporciona molta seguretat, i fa que no entrin en estats d'angoixa. Si coneixes el teu fill, saps quins són els seus punts fràgils, el que és molt important és generar aquelles condicions en el vincle que suposen cuidar-los a nivell cognitiu. Sempre s'ha de tenir al pensament la idea de prendre petits riscos sostenibles per seguir avançant, creixent i aprenent amb ells.

El cas d'un infant que ara tracta ho simplifica amb una frase: "*Ana estoy creciendo, me estoy enfrentando a mis miedos y los estoy superando*"

➤ **P.F. mestra d'Educació Especial**

1) Com és un infant que presenta un possible cas de TEA?

He conegut nens i nenes amb TEA molt diferents entre ells, però tots/es han mostrat dificultats de comunicació i de relació social. Acostumen a mostrar molta rigidesa.

2) Quins graus trobem d'autisme? Expliqui'ns-les.

El grau d'autisme varia molt. En els casos més greus pot haver-hi absència total de parla, comportaments molt repetitius, un índex molt alt d'agressivitat i fins i tot autoagressions. Els casos més greus costen de percebre i poden passar per nens exageradament tímids, maniàtics o amb dificultats d'atenció i/o comportament.

3) Com te'n adones que un nen/a presenta alguna necessitat educativa especial?

Moltes vegades ja arriben a l'escola diagnosticats. Amb informes del CDIAP (Centre de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç), EAP (Equip d'assessorament i orientació psicopedagògica), etc. Si no és així i la família no ha mostrat cap preocupació, sovint són els tutors els que donen el toc d'alarma. Quan es matriculen a l'escola els nens que han de començar P-3, faig una primera observació. També es fan entrevistes a les famílies per saber si el desenvolupament dels nens durant els primers anys, ha estat normal.

4) Com és la primera observació que fas als infants que es matriculen a P-3 i presenten algun signe d'alarma?

Busquen pautes d'observació les quals els hi pot proporcionar l'EAP (Equip d'assessorament i orientació psicopedagògica) o el CDIAP (Centre de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç). Amb aquestes observen com és aquest infant a nivell de llenguatge,

motriu, etc. També observen com interactuen amb l'entorn i amb tu, com juguen, com parlen, com es comporten, és a dir fan una observació de l'infant a nivell general. Si han anat a escola bressol, ho complementen amb la informació que els hi proporcionen.

5) Com treballes amb aquests infants?

Depèn molt de cada cas, però per començar cal observar-los molt per poder-los conèixer bé i després establir amb ells un bon vincle. Aquest vincle és fonamental per poder treballar amb ells. A l'escola sempre que es pot, les intervencions es fan dintre de l'aula ordinària. Això amb els alumnes més petits acostuma a ser més fàcil, amb els més grans a vegades costa una mica més.

6) Segueixes algun tipus de pauta d'observació o alguns criteris amb aquests infants?

Segons el cas, s'utilitzen diferents pautes d'observació, per exemple, en el cas d'un infant a l'escola amb TEA, utilitzava una llibreta on anava anotant aspectes sobre la seva conducta: què li agradava, si es fixava molt en un objecte, com es relacionava, si és que ho feia, en quins moments es sentia perdut, etc. Amb aquestes anotacions, el coneixies i veies com podies acostar-te a l'infant o com podies intervenir.

7) Quines són les estratègies que utilitzeu per a comunicar-ho a la família?

No ho fem sols, si detectem conductes sospitoses d'algun trastorn, es parla amb la família i es demana assessorament a la persona de referència de l'EAP. Tant l'escola com la família omplen diferents qüestionaris per tal d'objectivar aquestes conductes observades. Si aquest fet confirma l'existència del trastorn, es parla amb la família i amb l'ajuda del psicopedagog de l'EAP.

8) A l'hora de comentar-ho amb la família, parles d'uns qüestionaris, ens podries donar una mica més d'informació?

Segons quina sigui l'afectació de l'infant utilitzen un tipus de qüestionari o un altre. En el cas dels infants amb autisme existeix un test que s'anomena *M-CHAT* aquest és un instrument per a la detecció precoç d'un possible cas d'autisme en infants.

9) Ens pots explicar algun cas per entendre-ho?

Va haver-hi el cas d'un nen que va arribar a P-3 sense diagnosticar i sense haver anat a Escola Bressol. Els signes de què allà passava alguna cosa eren molt evidents, es van seguir tots els passos però va costar molt que la família acceptés el diagnòstic. Encara que es vegin les dificultats, un diagnòstic de TEA és dur per la família i costa d'acceptar, en aquests moments necessiten molt acompanyament. Finalment el nen va anar rebent suports: estones de vetllador, psicòleg, logopeda, Educació Especial i L'EAP va anar fent el seguiment i l'alumne va fer tota la primària al centre.

10) Quines preguntes fas a les famílies quan et reuneixes per primera vegada? Podries posar algun exemple?

Formulen una gran varietat de preguntes a les famílies, com per exemple:

- Sobre l'embaràs, com va ser el moment de néixer, si hi va haver complicacions.
- Quan va començar a caminar.
- Quina va ser la seva primera paraula.
- Com demana les coses, si utilitza llenguatge verbal o només assenyala.
- Si fa servir xumet o biberó.
- Si té controlat l'esfínter.
- Com és la seva son, endreçada, si dorm al seu llit o no.
- Quina és llengua que utilitzen a casa.
- En el cas que no parli, si entén el què se li diu.

11) És veritat que tenen fixació per un objecte en concret?

En els casos més greus sí, acostuma a ser molt freqüent.

12) Els infants que pateixen TEA han de seguir alguna rutina particular?

Acostumen a ser infants molt rígids en la seva vida quotidiana, necessiten tenir el seu entorn ben organitzat i pautat. No toleren bé els canvis i és molt convenient avançar-li si aquests s'han de produir. A vegades, igual que se senten molt vinculats a un objecte concret, també repeteixen alguns rituals.

➤ S.A. terapeuta

1) Com és un infant que presenta un possible cas de TEA?

És un infant que té molts problemes en el desenvolupament, i això afecta la socialització, comunicació, imaginació i conducta. Els infants que tracten al centre, la gran majoria, tenen la comunicació força afectada, d'aquesta manera han d'utilitzar una llibreta de PECS (Picture Exchange Communication System), on apareixen pictogrames amb dibuixos i a sota una paraula, així els infants es comuniquen. Altres infants que també tracten al centre, tenen la comunicació menys afectada, però sí que ho estan a nivell cognitiu, no et miren als ulls, no somriuen, acostumen a jugar sempre amb el mateix objecte i costa molt intervenir. En resum, un infant amb un possible cas de TEA, presenta moltes dificultats a nivell social, comunicatiu i amb problemes de conducta. És important un tractament professional per adaptar o intentar millorar aquests problemes que presenten i així poder estimular aquests infants com més aviat millor.

2) Com te n'adones que un nen/a presenta alguna necessitat educativa especial?

En alguns casos es pot observar a simple vista, per exemple si un infant que a la seva edat encara no parla o no camina, podem afirmar que té una NEE. A banda d'això també s'utilitza un manual, anomenat Manual Denver, el qual s'utilitza per saber a quin nivell està aquest infant, realitzant preguntes com ara: l'infant mira als ulls? Somriu quan el miren?, és a dir, són preguntes que fent teràpia amb ell vagis responent i així et pots guiar una mica en quin punt es troba aquest infant.

3) Com és una teràpia escolar amb un infant amb TEA?

La S. realitza teràpia a un infant de P-5 dins l'escola. Aquest infant realitza les mateixes activitats que els seus companys però amb el material adaptat, és a dir, abans de presentar-li tot aquest material se li ha d'explicar que és, per tal que ho entengui tot bé. Es poden utilitzar làmines amb velcro o materials vistosos i atractius per ell. Es pot partir dels gustos i interessos dels infants i adaptar-ho a les activitats de l'escola. És important també que a l'aula tot sigui molt visual, per exemple l'horari, que el vegi bé i d'aquesta manera el puguin seguir. Necessiten una jornada molt rutinària i així ells tenen controlat una mica com es divideix el seu dia. També s'utilitza el reforç positiu, si acaba tota la feina sap que després podrà jugar al que vulgui, acostuma a despistar-se molt. Cada deu minuts aproximadament, fan un "break" i surten a fora a esbargir-se, salten, parlen, també utilitzen la plastilina, és un infant molt sensorial i l'ajuda a relaxar-se.

4) És difícil la intervenció infant – família?

En alguna ocasió pot ser complicada, però normalment és bona, ja que les famílies t'agraeixen molt la feina feta i la intervenció que es fa cap als seus fills. Normalment aquestes famílies s'apunten a cursets per tal d'estar informats. També existeix una part més negativa, que és quan els pares no realitzen la seva part de feina a casa i els professionals han de fer una tasca doble. Algunes famílies

els costa acceptar que els seus fills tinguin un problema i no ho volen assumir i no ho treballen de la millor manera. Però tot i això, la majoria de pares i mares acostumen a col·laborar i a entendre-ho, a més, com a professionals donen pautes i es marquen objectius trimestrals a nivell de família, escola i centre especialitzat.

5) Ens pots explicar algun cas per entendre-ho?

Un cas d'un infant de sis anys, el qual ja fa uns quants anys que assisteix al centre. Forma part d'una família ben estant i aquesta es despreocupa una mica d'utilitzar tot el que el centre els proposa. D'aquesta manera si aquest infant realitza tot el que des del centre se'ls demana a casa faria una bona evolució, però tampoc es pot obligar a les famílies, els que es demana és que intentin treballar una mica des de casa i així notaran una millora en el seu fill, per exemple a nivell comunicatiu.

D'aquesta manera podem veure que des del centre es fa una gran tasca, però si a casa no es treballa, l'infant no fa una millora tan important.

6) Quins graus trobem d'autisme? Expliqui'ns-les.

Hi ha diferents graus d'autisme i varien molt, per exemple en els casos més greus es caracteritza per una completa absència de la parla de per vida, comportaments molt inusuals, repetitius, estereotípies, el qual pot persistir durant molt de temps o no, depenent de les intervencions que es puguin anar fent. Els casos més lleus, són on l'infant pot comunicar-se i se'l pot entendre i a un cas de severitat mitjana, l'infant es pot comunicar a través de *PECS*, però treballant-ho intentar arribar a aconseguir que l'infant es pogués comunicar amb la seva pròpia parla.

7) És veritat que tenen fixació per un objecte en concret?

Si, quan són petits els nens només juguen amb un objecte amb concret, com per exemple amb bales, cotxes, motos. Els infants menors de cinc anys tenen una forta obsessió amb les bales i es poden arribar a passar quatre hores seguides jugant amb elles. El que es pot fer és buscar altres materials similars i que també motivin als nens i nenes.

8) Els infants que pateixen TEA han de seguir alguna rutina particular?

No, són infants que fan vida normal, però ells també necessiten els seus moments d'intervenció professional per a treballar i a la llarga tenir una vida més normal a nivell social i comunicatiu. És molt important, el treball a casa, així des del centre es podrà avançar molt més i millor.

➤ S.L. vetlladora

1) Com és un infant que presenta un possible cas de TEA?

Els infants que presenten un possible cas de TEA són infants iguals als altres. Tenen les seves prioritats o aficions, com també hi ha coses que no els agrada. D'altra banda, podem observar que tenen 'afectades' dues àrees la conductual/social i la socioafectiva. Solen ser infants que els hi costen molt les relacions amb la resta de persones del seu entorn. Aquestes dificultats d'expressió d'estat d'ànim i sentiments a vegades solen desembocar en episodis violents cap als altres o cap a ells mateixos negant-se a realitzar el que han de fer o amb atacs d'ira (mossegant, estirant dels cabells, etc.)

2) Com te n'adones que un nen/a presenta alguna necessitat educativa especial?

Les vetlladores o auxiliars d'educació especial no s'adonen que els nens i nenes es presenten NEE, sinó que quan estan als centres els mestres són els que ho fan saber. Tot i això, treballant amb els infants es veuen aquestes NEE, ja sigui perquè el seu rendiment a l'aula és inferior a la mitja de la classe, perquè el seu estat d'ànim pot variar molt per qualsevol estímul extern (sorolls molt forts, gran quantitat de gent, etc.) o perquè presenten minusvalidesa física i li cal ajuda per a poder realitzar les tasques.

3) Com treballes amb aquests infants?

Amb cada casa es treballa de manera individualitzada, és a dir, que amb cadascú es treballa adaptant-se a les seves necessitats. En general es fa de suport verbal, acompanyament dins de l'aula i dins del centre, de suport emocional, de mediatra entre ells i el seu entorn però principalment s'intenta que entenguin el que senten i que ho puguin entendre i expressar.

4) Tens algun tipus de contacte amb les famílies? Quin?

Sí que tinc contacte amb les famílies, però només l'estrictament necessari en l'ambient escolar.

5) Ens pots explicar algun cas per entendre-ho?

Les relacions amb les famílies, entren dins de la rutina. Si el nen o nena a dins de l'aula s'ha portat molt malament (trencar alguna cosa, pegar algun company, escapar-se) això es comunica als pares sempre que hagi estat directament relacionada, per exemple, el nen estava jugant al pati amb altres companys a l'espai que vigilava i li ha llençat una pala al company del costat, ha destrossat el castell de sorra, ha sortit corrent i a picat a una altra mestra, aleshores això s'ha d'explicar als pares.

6) Quins graus trobem d'autisme? Expliqui'ns-les.

De graus d'autisme podem trobar molts i cada infant que en té és diferent. En l'àmbit escolar, dins dels centres ens podem trobar que els divideixen principalment en tres grups. Els autismes d'alt rendiment com seria els diagnosticats d'Asperger, que tenen un nivell curricular bo o notable, i que segueixen molt bé el currículum escolar sempre que s'adapti al seu rendiment i a les seves preferències. Un altre grup seria els autistes de baix rendiment que solen ser infants que només estan a l'escola ordinària durant els anys de l'etapa d'infantil. I també hi ha autistes no específics que serien un terme mitjà, aquests normalment solen seguir una escolarització adaptada perquè a nivell curricular estan molt per sota que la resta de companys de la seva edat, ja que arriba un moment que s'estanca en els aprenentatges o que té un ritme molt lent, però a nivell social es saben relacionar dins de l'àmbit escolar.

7) És veritat que tenen fixació per un objecte en concret?

Sí que és cert que tenen fixació, però no només en objectes, també en rutines, persones, espais, etc. Tot allò que és nou o diferent els hi fa molta por i ho rebutgen. Els angoixa molt no saber que passarà i tenir sempre les mateixes coses, estar als mateixos espais i amb les mateixes persones els hi dóna sensació de tranquil·litat i els ajuda a organitzar el caos del dia a dia.

8) Els infants que pateixen TEA han de seguir alguna rutina particular?

I tant, els infants que pateixen TEA no és que hagin de seguir una rutina, és que el seu dia a dia ha de ser una rutina, perquè qualsevol canvi és per a ells un caos. Els horaris, les pautes, l'organització i l'ordre (el seu ordre) és la forma que tenen de poder anar vivint durant el dia.

Qualsevol canvi se'ls ha d'explicar, l'han d'entendre i l'han de 'pair' abans que succeeixi. D'aquesta manera amb la nostra anticipació, ells integren aquest canvi i no pateixen ni angoixa ni estres davant les novetats.

➤ **V.S. mestra d'Educació Especial a Guatemala**

1) Como es un niño/a que presenta un posible caso de TEA? va a presentar

Alteración cualitativa de la interacción social, manifestada al menos por dos de las siguientes características: **(a)** importante alteración del uso de múltiples comportamientos no verbales, como son contacto ocular, expresión facial, posturas corporales y gestos reguladores de la interacción social. **(b)** incapacidad para desarrollar relaciones con compañeros adecuadas al nivel de desarrollo. **(c)** ausencia de la tendencia espontánea para compartir con otras personas disfrutes, intereses y objetivos. **(d)** falta de reciprocidad social o emocional;

Alteración cualitativa de la comunicación manifestada al menos por dos de las siguientes características: **(a)** retraso o ausencia total del desarrollo del lenguaje oral (no acompañado de intentos para compensarlo mediante modos alternativos de comunicación, tales como gestos o mímica). **(b)** en sujetos con un habla adecuada, alteración importante de la capacidad para iniciar o mantener una conversación con otros. **(c)** utilización estereotipada y repetitiva del lenguaje o lenguaje idiosincrásico. **(d)** ausencia de juego realista espontáneo, variado, o de juego imitativo social propio del nivel de desarrollo.

Patrones de comportamiento, intereses y actividades restringidos, repetitivos y estereotipados, manifestados por lo menos mediante una de las siguientes características: **(a)** preocupación absorbente por uno o más patrones estereotipados y restrictivos de interés que resulta anormal, sea en su intensidad, sea en su objetivo **(b)** adhesión aparentemente inflexible a rutinas o rituales específicos, no funcionales **(c)** manierismos motores estereotipados y repetitivos (p. ej., sacudir o girar las manos o dedos, o

movimientos complejos de todo el cuerpo) **(d)** preocupación persistente por partes de objetos.

Retraso o funcionamiento anormal en por lo menos una de las siguientes áreas, que aparece antes de los 3 años de edad: 1 interacción social, 2 lenguaje utilizado en la comunicación social o 3 juego simbólico o imaginativo.

2) Como te das cuenta que un niño/a presenta alguna necesidad educativa especial?

Normalmente, son los padres quienes se dan cuenta que su hijo tiene necesidades educativas especiales.

3) Como trabajas con ellos?

El chico con TEA que se trabaja en la escuela es un niño de alto rendimiento, en estos momentos se trabaja más el área del lenguaje y el área vestibular.

4) Qué estrategias utilizas para comunicarlo a la familia?

Después de obtener el diagnóstico que confirma las sospechas de los padres de que algo no anda bien con su hijo, se les hace una cita, en la que regularmente escuchamos a los padres hablar de lo ansiosos que se encuentran por saber los resultados de su hijo, primero se les confirma el diagnóstico, y luego se les explica que es el TEA, cuales son las expectativas de vida de un niño o joven con TEA, y se les indica que en la escuela podemos trabajar con el, pero que también deben llevar la secuencia del trabajo en casa para que haya un mejor rendimiento.

5) Me puedes contar algún caso?

J. A,, tiene 6 años con 8 meses de edad, cursa el grado de preparatoria, en la Escuela de Educación Especial de Panajachel. Presenta una conducta disruptiva, excesiva actividad, con rituales simples y lenguaje ausente: En base a evaluación neuropsicológica es posible concluir que:

Presenta un Trastorno Generalizado del Desarrollo, correspondiente al Espectro Autista. Se trata de un Autismo Clásico, donde el aspecto intelectual es el menos afectado pues cuenta con un desarrollo Limítrofe.

6) Qué grados encontramos de autismo? Explícamelos.

Autismo Clásico, donde el aspecto intelectual es el menos afectado

7) Es verdad que tienen fijación por algún objeto determinado?

Si, por ejemplo J. ahora tiene a Hulk y el los espejos.

8) Los niños/as que padecen TEA tienen que seguir alguna rutina en particular?

Claro que sí, pues al utilizar rutinas el puede desarrollar sus actividades de manera organizada.

ENTREVISTA A LA MESTRA

➤ **M.G. mestra d'Educació Infantil**

1) Quants alumnes t'has trobat al llarg dels anys que presentin un possible cas TEA?

Dos infants, des del 2006. Tots dos nens d'infantil i a P-4. Un d'ells tenia dictamen del CDIAP i l'altre cas era un cas d'Asperger.

2) Com ho heu portat a terme des de l'escola?

Es demana una vetlladora per poder atendre'l. Aquesta és una escola inclusiva, però no es gaudeix dels recursos suficients per culpa de les retallades. A nivell d'aula i també de menjador, necessiten recursos que no tenen. És sobretot a nivell de recursos humans. Tenen poques hores amb la vetlladora, només 10 hores setmanals i aquests infants necessiten una atenció més personalitzada. Les hores que no la té, es realitzen activitats amb mig grup per tal d'atendre millor les seves necessitats.

Fins que aquests infants no reben un dictamen, no et donen els recursos necessaris. Tot l'equip ha de posar de la seva part.

3) Per què consideres que aquesta escola és inclusiva?

L'escola acull infants amb Necessitats Educatives Especials i infants d'Educació Especial. A l'etapa d'infantil no els treuen de l'aula, fan totes les hores dins l'aula ordinària. Els infants nous els treuen de l'aula per treballar l'expressió, però s'intenta fer aquest treball més específic dins l'aula ordinària. També acullen infants en règim d'escola compartida.

4) Quin plantejament seguís a l'aula?

Depenent si hi ha vetlladora o no. Treballen de manera molt visual, repetint sempre els mateixos passos. Es treballa per taules de manera que sigui més fàcil poder-lo atendre, a ell i també als altres. Quan està amb la vetlladora es treballa a nivell de grup molt millor. És important tenir-lo centrat en una feina per tal que no es distregui. És important i molt bo aprofitar l'ajuda dels companys amb els quals té més afinitat.

5) Podries posar algun exemple del material visual que utilitzes?

L'horari d'aula, el qual es pot anar movent, està fet amb *velcro* i es pot anar modificant. En un cas d'un infant amb un possible Asperger, aquest tenia un horari més específic per ell amb pictogrames. Al S. no li és tan necessari el tema dels pictogrames. A casa ell té el mateix horari i es posen d'acord tutora i pares per tal d'anticipar-li el què passarà, ell sempre necessita saber que farà durant el seu dia.

6) Ens podries explicar en què consisteix aquest material?

Per exemple, a l'hora d'explicar contes, s'intenten fer servir làmines o la pissarra digital per tal que sigui més visual. Un altre exemple és a l'hora de treballar els aliments del menjador, utilitzant imatges en color dels diferents aliments.

7) Seguiu algun protocol?

No, s'intenta parlar entre tots els professionals que treballen amb aquest infant. Les reunions solen ser amb l'EAP, la psicòloga i la logopeda, que són els qui treballen amb l'infant. En aquestes trobades parlen de l'evolució integral del nen, en quin moment es troba, com està a nivell emocional, social, de parla, de continguts, quina feina estan fent amb ell fora i dins l'aula, intenten anar una mica tots a l'una.

8) Els infants que pateixen TEA reben ajuda externa?

Normalment ho fan quinzenalment al CDIAP (Centre de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç) amb la psicòloga (3/4 d'hora - 1 hora) i un cop a la setmana amb la logopeda, inicialment ella anava a casa seva, però actualment és ell qui es desplaça.

9) Hi ha un/a mestre/a de suport dins l'aula?

Sí, hi ha una vetlladora 10 hores setmanals. Prioritzen quan la mestra no hi és per motius específics, que hi sigui la vetlladora com a referència.

10) Respecte a els altres infants, segueix dues metodologies diferents de treball dins l'aula?

Té un Pla Individualitzat (apunta a un possible Asperger), s'ha de treballar la frustració i les emocions. De moment va connectant amb el que la resta de companys fa, ja que treballen molt manualment i experimentalment. Li costarà controlar tot el relacionat a nivell de raonament.

Pel que fa a la motricitat fina, costa més i ho fa diferent (per exemple, en ell es dóna importància que escrigui només el seu nom i no la data). S'intenta que l'objectiu sigui el mateix però a diferent nivell. S'utilitza material molt visual, per exemple un horari específic on quedi clar el que es farà aquell dia o si hi ha algun canvi. Necessiten tenir-ho tot molt pautat, ja que pot ser que estigui neguitós.

11) Teniu les eines necessàries per abordar les necessitats d'aquests infants?

A mitges, té a la vetlladora 10 hores, però seria millor que hi fos tota l'estona, però com s'ha comentat anteriorment, no gaudeixen dels recursos suficients.

12) En l'àmbit global quin progrés ha fet, més passos endavant o enrere? S'ha estancat?

Més passos endavant, en alguna ocasió pot fer un pas enrere però a la vegada dos endavant. Anteriorment estava més tancat, realitzava estereotípies, però ha millorat molt. A nivell social, amb els seus companys segueix una mica estancat realitzant actituds més relacionades a un infant més petit. A nivell de continguts també ha evolucionat molt, fa seriacions i ordena seqüències temporals.

13) Com pot un infant amb aquesta afectació fer algun progrés?

Amb molta ajuda, constància i dedicant-los força temps. És important posar-se a la seva pell, entendre'l, veure-ho des dels seus ulls. Estimular-lo molt i treballar molt amb ell també és de gran ajuda. A nivell social, s'ha d'estar present, però també deixar que es relacioni, guiant-lo una mica. Els infants amb TEA es mouen molt a partir de la imitació, per tal d'integrar emocions per exemple, és molt útil que utilitzen el recurs de la imitació, per tal que ell ho visqui a la seva pròpia pell.

14) Si algun d'aquests infants anteriorment ha estat dins una escola d'educació especial, ha presentat alguna millor al fer escola compartida o directament escola ordinària a temps total?

Ha estat a escola bressol ordinària i ha continuat amb aquesta escolarització. Encara no s'han plantejat de cara a un futur de derivar-lo a algun centre d'Educació Especial, depèn de com evolucioni. Potser algun tipus d'assessorament. Fins que no estigui més avançat el curs no se sap ben bé el que faran. El S. segurament pugui passar a P5 però de cara a primària, encara no se sap que es farà, segons com evolucioni l'infant a l'aula.

15) Animeu a les famílies per tal que segueixen dins l'escola ordinària?

Segons l'afectació que tingui l'infant, a més també és important tenir els recursos necessaris per a abordar aquesta situació. Creuen que el S. podria seguir més endavant, però la tutora no té l'última paraula, s'ha de fer un consens de tots els professionals que treballen amb l'infant i a la vegada parlar amb els mestres de primària per tal que valorin el cas.

ENTREVISTA A LA FAMÍLIA

➤ **B.R. mare d'un infant amb TEA**

1) Quan us va adonar que el vostre fill presentava alguna Necessitat Educativa Especial?

Amb 10 mesos li va detectar la mare, és infermera especialitzada en salut mental a Sant Joan de Déu. Veia coses que no eren normals, la seva evolució era negativa: no somreia, no mirava directament als ulls, a nivell motor no realitzava els moviments propis per l'edat, etc.

2) On vau decidir recórrer per tal de trobar un possible diagnòstic?

Van decidir recórrer primer a la seva pediatra, la qual primer no va donar importància al tema, però després van decidir derivar-lo a neuropediatria, els quals van recomanar fer la derivació directament al CDIAP (Centre d'especialització i Atenció Precoc), on els van donar diferents diagnòstics però cap relacionat amb l'autisme. Després d'estar tres anys i mig buscant què era el que tenia el seu fill, definitivament el van diagnosticar amb Trastorn de l'Espectre Autista.

3) Com vau afrontar que el vostre fill/a presentava un possible cas d'autisme.

Van passar per totes les fases de dol primer la negació, després la ràbia i per últim l'acceptació. La mare reconeix que el seu fill és així i no han canviat re, al final ho van assimilar. A partir d'aquí van buscar moltíssima informació per saber com afrontar-ho i com treballar-ho. La mare creu que les famílies amb infants que presenten un cas d'autisme, no reben el suport necessari per a afrontar aquesta situació, tant a nivell d'informació com de tractaments.

4) La decisió de portar-lo a una escola ordinària va ser per algun motiu en concret?

Va fer un any de llar d'infants on va estar molt estimulat. A partir d'aquí van reunir-se amb la tutora per parlar com veia al nen i decidir si podria anar a una escola ordinària o no, però també van parlar amb l'EAP (Equip d'Assessorament Psicopedagògic) i amb la seva psicòloga per saber com veien al seu fill. El pare i la mare es volien assegurar que el S. estaria bé dins una aula ordinària. Tots els professionals els van assegurar que l'infant estaria molt bé i avançaria molt, ja que és molt observador i després aprèn imitant, d'aquesta manera li aniria molt bé està dins un grup d'iguals.

5) L'infant fa escola compartida? En cas afirmatiu, quants dies hi va? Com ho valoreu?

No fa escola compartida, fa dos anys que va una hora a la setmana al CDIAP amb la seva psicòloga, on fa construccions, trencaclosques, juga amb una caseta per tal de transportar el seu dia a dia al joc. També assisteix a una logopeda privada un cop a cada tres mesos. En sis mesos ha millorat moltíssim la parla, ja que anteriorment només utilitzava el balbuceig. Aquest any marxarà del CDIAP i el volen derivar al CSMIJ (Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil).

6) Com són les relacions de l'infant respecte a les persones més properes? Hi ha diferències amb les que no ho són?

Ell necessita crear vincle i el contacte físic amb les persones per estar ell tranquil i segur. Depenent del dia que ell tingui, si està bé, ell respon, però si té el dia una mica dolent marxa i no en fa gaire cas. Sense generalitzar però aquests infants són d'extrem, és a dir, o estan molt bé o no volen saber res del que els envolta.

7) Ens podríeu dir quin grau d'autisme presenta el vostre fill/a?

Quan li van detectar era un cas agut, però amb el temps i després de tota la tasca feta amb ell, ara mateix presenta un autisme lleu de nivell dos d'independència, és a dir, necessita a l'adult però no tota l'estona.

8) Seguiu alguna rutina?

Si, moltes, un exemple seria a l'hora de llevar-lo, els pares entren a l'habitació, obren una mica la persiana i encenen la televisió i l'aire calent. Després s'acosten a ell i li diuen que es vagi despertant mentre li fan carícies. A continuació juguen una estona a sobre el llit fins que el S. es lleva. Rutines d'aquestes en fan cada dia i són molt diferents, ja que aquests infants necessiten molta organització i anticipació.

Annex 2. Diari de camp

DIVENDRES 22 DE GENER

El primer dia que vaig conèixer al S. em va sorprendre molt que em diguessin que era un infant amb autisme, ja que ell és un nen força sociable, li agrada jugar amb els seus companys i es comunica amb els adults. Quan parla se l'entén molt bé i t'acostuma a mirar-te quan ho fa. El grau d'autisme que presenta és molt baix, en alguna ocasió, quan l'activitat és molt dispersa o no se li ha explicat anteriorment el que ha de fer es bloqueja i és quan realitza moviments o actituds molt estereotipades.

DIVENDRES 29 DE GENER

En ser la segona vegada que entro dins l'aula, el que faig és tenir un primer contacte amb ell, em presento una altra vegada per si no es recorda de mi i em sorprèn el fet que recorda el meu nom i sap qui sóc. Els divendres a la tarda fan jocs per racons i ell sempre està interessant en els cotxes o en els trens, així que observo com juga i com es relaciona amb els seus companys i de tant en tant li vaig fer preguntes, com per exemple: *On va aquest cotxe? Que és molt ràpid?*, per tal d'iniciar una conversa amb ell i crear un petit vincle.

DIVENDRES 5 DE FEBRER

Carnestoltes. Els dies com avui al S. li costa molt està tranquil, és una activitat que no és habitual ni rutinària per a ell, per això es mostra força desorientat i despistat. Avui ha necessitat molt l'acompanyament de la seva tutora i no he pogut estar amb ell i gairebé no hem parlat. Al moment que hem entrat al pati, on hi havia totes els altres nens i nenes i les famílies, ell s'ha mostrat atabalat, seia a terra i jugava amb les pedres o amb el que es veiés. Al final, la mestra ha decidit que anés amb la seva mare per tal que estigués més tranquil.

DIVENDRES 12 DE FEBRER

Cada vegada tinc una relació més propera amb el S. Ara he començat a acostar-me més a ell i a participar en el seu joc, però sense interrompre'l, ja que ell sol jugar amb algun dels seus companys. El S. acostuma a realitzar jocs amb cotxes o amb trens, li agrada molt desplaçar-los per l'espai. Mentre juga jo li vaig fent preguntes:

- *On van els cotxes, de viatge?*
- *Se van a tomar algo.*
- *A sí? I que prendran?.*
- *Una Fanta.*

DIVENDRES 19 DE FEBRER

He tingut una gran sorpresa en veure que el S. recordava el meu nom i em reconeixia. Mentre la tutora explica ell acostuma a estar força dispers o parlant amb el seu company del costat. El que més li agrada dels divendres a la tarda és que pot fer joc lliure i triar l'activitat que ell vulgui. Avui ha decidit jugar amb el tren de fusta, és una joguina que li agrada molt, sempre li demana a la seva tutora i li costa esperar que arribi el moment en el qual ha de jugar. El S. ha començat el seu joc, jo m'he assegut a prop seu per acompanyar-lo i establir algun diàleg amb ell i a la vegada controlar que no s'enfadi amb els seus companys, ja que les seves reaccions solen ser negatives. Li he anat fent una sèrie de preguntes:

- *S. on va aquest tren tan llarg?*
- *Se va a Montmeló Clàudia. Pasajeros al tren!*
- *Clàudia, Clàudia perquè bajan los pasajeros?*
- *Perquè ja han arribat a l'estació.*
- *Adiós, se va el tren de cercanias!*

DIVENDRES 26 DE FEBRER

Com cada divendres m'he acostat a saludar al S. i a preguntar-li com estava avui. S'ha trobat una cadira més alta al seu lloc i això li ha agradat, de fet no ha volgut canviar-la per una de petita. Mentre la tutora explicava, ell ha estat parlant amb el seu company de taula, després hem anat a fer joc lliure. Li he preguntat amb què volia jugar avui i m'ha dit que amb els cotxes. M'he assegut a prop seu i s'ha posat a jugar amb un company amb els cotxes de bombers. Ha estat molt bé jugant, no he volgut intervenir gaire perquè l'he vist molt còmode i entretingut amb el seu joc. És l'hora de recollir, aquest procés li costa una mica, ja que ell està gaudint del seu joc i no el vol acabar, però si l'acompanyes i el fas participar ho fa molt bé i de bon gust. Un cop ha estat tot recollit s'ha esverat una mica, així que he decidit distreure'l una mica anant a veure l'Anna, la mascota de la classe. L'ha ajudat a relaxar-se i a estar més tranquil.

DIVENDRES 4 DE MARÇ

Últim divendres que estaré amb els nens i nenes de P-4 i amb el S. Avui hem marxat d'excursió al Parc Art a Cassà de la Selva, una bona ocasió per veure com és el comportament d'un infant amb TEA fora del centre escolar. Durant la sortida, el S. ha estat acompanyat de la seva vetlladora en tot moment, és per això que jo no he pogut intercanviar gaires experiències amb ell. En alguna ocasió he pogut observar el seu comportament i com es relacionava amb la seva vetlladora, per exemple, a l'hora de dinar, per tal que el S. mengés, la Sandra, havia de buscar alguna estratègia. El que feia era posar un número a cada tall de truita i anar-li dient: "Va, ara quin tros ens mengem?" "El tres, deia el S."

Annex 3. Activitats per infants amb TEA a l'escola de Panajachel (Guatemala)

- **TREBALLS DE COORDINACIÓ AMB PILOTA:**

- Passar la pilota amb dues mans al company.
- Passar la pilota amb una mà (intercalar la dreta i l'esquerra)
- Tirar la pilota amunt i abans que toqui al terra, hagi sigut colpejada)

- **TREBALLS DE COORDINACIÓ:**

En Jimmy ha de col·locar els seus peus fent petits salts dins dels cercles de

colors. A la mà dreta porta un guix de color verd per tenir la referència que haurà de col·locar el peu dins el cercle verd. El mateix a l'altra mà però en aquest cas el guix és de color groc.

- **TREBALL AMB PALETS**

- Identificar i separar-los per colors.
- Fer diferents figures amb els palets (construeix una casa, un arbre, una televisió i una muntanya).

- **TREBALLEM DAMUNT LA PISSARRA**

- Resseguir la mà
- Un cop s'ha resseguit la mà, posar els palets amb els quals hem treballat anteriorment simbolitzant els seus dits.
- Dibuixar en funció dels elements que ha anat dient. A través del dibuix hem creat una història.

- **TREBALL DE LLENGUATGE**

- Descriure targetes i explicar els detalls que apareixen a cadascuna d'aquestes. Exemples: Una casa amb un jardí amb moltes flors, uns nens i nenes que juguen a pilota al parc, una família que passeja el seu gos, etc.
- Reconèixer objectes pel seu tacte: cotó, sorra, gel, etc.

- **TREBALLS DE COORDINACIÓ**

- Per parelles; un company davant de l'altre faran diferents exercicis amb la pilota. Aquests se la passaran botant, passant de totes les maneres possibles, colpejant i rodolant.
- Tot el grup; en un grup de 4 o 5 nens i nenes realitzaran el mateix exercici amb la complicació que són més i hi haurà més pilotes a passar i a rebre.

- **TREBALLEM ELS SENTITS**

- Treballem el sentit de l'oïda i de la vista; resseguir l'orella i l'ull amb el dit i, posteriorment posarem plastilina damunt el seu contorn. En diferents revistes buscarem orelles i ulls per enganxar-los al quadern d'expressió artística.
- Fer construccions amb els blocs: fer diferents formes i figures que podem veure i sentir amb els sentits que estem treballant. (Exemple: una casa, un ocell, una nena, un tren, etc.)
- Educació física treballs de coordinació amb cercles, seguiment del llibre (treballar les parts del cos).
- Jugar al *memory*, fer cal·ligrafia, etc.

- **REPASSEM ELS NOMBRES COMPTANT ANIMALS**

- Expliquem un conte on hi apareixen diferents animals. Exemple 1r animal = 1 lleó, animals, 2 elefants, etc.

- **TREBALLEM LES LLETRES**

- Anem a fora i fem una illa. Repassem els seus elements (un cocoter, la sorra i la palmera) i la dibuixem. Escrivim el seu nom: illa. En el conte busquem les lletres de la paraula illa.
- Cadascú ressegueix les lletres del seu nom, ens dibuixem i pintem i després pengem els dibuixos a la paret perquè puguin anar repassant els seus noms.

- **REPASSEM CONTINGUTS: DALT-BAIX**

Agafem material i repassem els continguts que hem treballat. Demanem als nens i nenes que posin el material en funció d'on se'ls ha demanat per veure si ho han assolit.

- **TREBALLEM EL DIA I LA NIT**

- Llegim un conte, *Pero papá*. Els fem preguntes sobre el que han entès del conte, tot i això els ajudem i encaminem a què trobin la resposta. Dibuixem una lluna i l'enganxem sobre paper negre per representar la nit i amb un escuradents fem les estrelles.
- El mateix fem amb el sol, el dibuixem i l'enganxem sobre un paper blau. Un cop finalitzats els pengem a la paret perquè els infants tinguin present el que hem estat treballant i se'n recordin. Tot i això la mestra, de tant en tant, els va assenyalant els dibuixos per veure si els nens els recorden.